

ვერდი

Region

№31
2019 აპრილი

შვილო ჩემო,
არიან, მუხუბლი
და მიკოვე.
მე ვარ მამაშენი,
მამა ზეცნიერი,
უხილავი, თუმცა
მარად შენთან
მყოფი
მამუკა სულუქუკე

უაუაჩოები

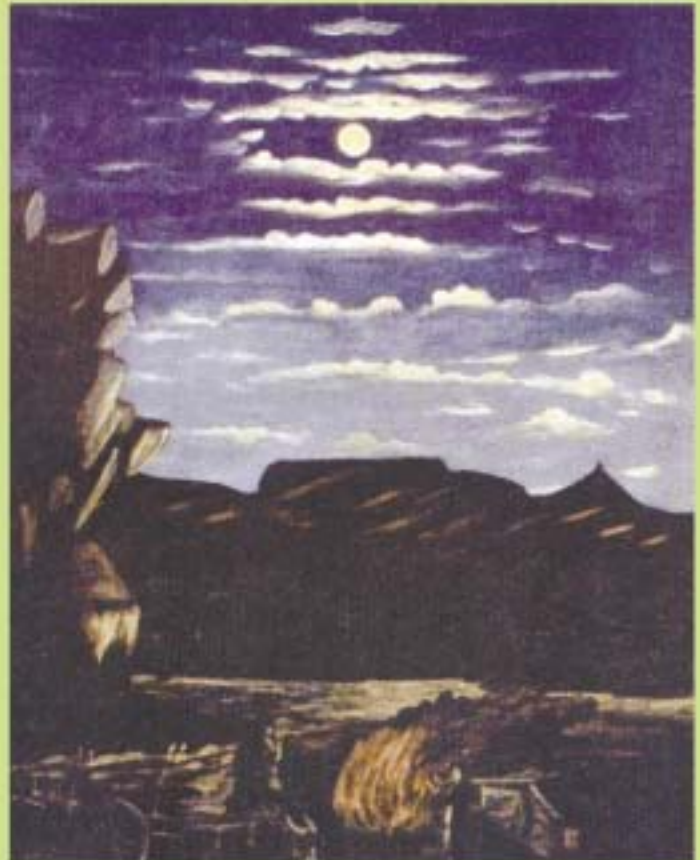
არსენალის მთა ღამით

ნიკო ფიროსმანაშვილი (1862-1918).
თვითნასწავლი ქართველი მხატვრის ეს
ნამუშევარი უცნობია, თუ როდის
შეიქმნა.

ქალაქის თავსე,
ღიმიისფერი მთვარეა ხავსე.
ცა არის ღურჯი, ღია და მუქი.
ცად მცურავ ღრუბლებს ეფინებათ
ფერმკრთალი მუქი,
გაბადრულ მთვარის.
ღამეში, მხოლოდ რქები სჩანს ხარის.
ისმის დატვირთულ ურმის ჭრიალი, მყურმის
სვნიშა
და როგორ იწვის კოცონში შეშა.
შორს, არსენალის მთის მოსჩანს კალთა,
ზედ მოლივლივე ჩრდილება ალთა.
გენიაღური სიმარტოვეა, უნიკალური,
ფიროსმანული, თუ ნიკალური.

კლოდ მონეს ეს ნახატი
შესრულებულია 1873 წელს.

საღამო, ან ეგებ, დილაა მაისის;
მუქია აისის, ან იქნებ, დაისის;
ველია ნათელი, ოცნებით სათელი;
უაუაჩო მრავალსე, მრავალი;
ერთად ანთებულა ურიცხვი სანთელი.
ბილიკით, სანთლებში მავალი
მოდიან დედები, უცნაურ ქუდებით;
მოსდევენ შვილები – კუდები.
ვუცქერ აღტაცებით, სული ითენთება
და წამით ტკივილიც ამდება.
რა მშვენიერია, ასე თუ თენდება
და რა ცუდია, თუ ღამდება.

იმპრესიონ – ფრანგული სიტყვაა და ნიშნავს შთაბეჭდილებას. სწორედ წამიერი შთაბეჭდილებისა და მხატვრის უცარი შეგრძნების გადმოცემას ისახავს მიზნად XIX საუკუნის მეორე ნახევარში, მხატვრობაში შექმნილი მიმდინარეობა – იმპრესიონიზმი. მოგვიანებით, მხოლოდ მხატვრობამ კი არა, ხელოვნების სხვა სფეროებმაც მოიცვა, – ლექსებით მე ჩემს შთაბეჭდილებას გაგიზიარებთ.

მამუკა სალუქვაძე

მწესუმწირები

ჰოლანდიელი ფერმწერის ვინსენტ
ვან გოგის (1853-1890) ეს შედევრი
შექმნილია 1888 წელს.

ფონად ცა სიცხით გახუნებული.
სიბრტყე მსურვალე,
სივრცე ურვილი.
თიხის ქოთანი გახურებული,
შიგნით – წუურვილი.
თავად სამუაროს არ გაგონებთ სურათი
განა?!
უელგამომშრალი უვავილები, მსუეებს რომ
ჰგვანან
ქოთანში დგანან
და სამუდამოდ მოწუვეტილები,
ჯერ კიდევ დილით,
იმზირებიან მოწუენილები;
– სად გაქრა ჩრდილი?
– სადმე მიწაში, თუ სმებიან ჩვენი ძირები...
უძირო ფიქრში იძირებიან მწესუმწირები.

სარჩევი

არქიმანდრიტი თადეოზი იესოს ლოცვის შესახებ.....2	დევნილოთა უღელტეხილი16-18
ათი მცნება3	სიტყვა ტრადიციული მედიცინის ვარსკვლავზე19-20
ჯავახიონის მთიანეთის გუშაგები4-6	ქრისტეფორე დე ჯასტელი21-22
შურსა და ცილზე ამალღობული7-8	შალოვა ძნელადის ნახატები23-24
გეოლოგია გიორგი ძონენიძის უპირველესი გატაცება და საქმიანობა იყო9-10	ნადის ფენომენი25-27
ილია ჭავჭავაძის გარდაცვალება11-12	დედაშვილობამ, ბევრს არ გთხოვ28-29
ქვევრისა და ქვევრის ღვინის ფენომენი13-15	არიანი30-31
	ანეკდოტები32

პირველი ქართული ჟურნალი გურულებზე

REGION

გურულებზე

მთავარი რედაქტორი და გამომცემელი
ლილა სურმავა

ტელ: 558 25 65 50

ელფოსტა: Guriaregion14@mail.ru;
lelasurmava@mail.ru

კვირფასო აკითხველო!

მოგვანოდეთ პუბლიკაციები, მოთხრობები,
ჩანახატები, ლექსები, ისტორიები, იდეები, გაგვიზიარეთ
თქვენი პრობლემები და მოგვიყვით საინტერესო ამბები.
გაითვალისწინეთ, ჟურნალში განთავსება ფასიანია.

ჟურნალი თავისუფალი ჰრასის პრინციპით ხელმძღვანელოვს.

რედაქციაში შემოსული მასალების სიუჟეტზე პასუხს ავბრუნებთ,
ხოლო სარედაქციო ბაჟსზე პასუხისმგებლობა რედაქციის ვაჟაჟთს ეკისრება.

აჩიანდრითი თაღოგი იესოს ღოჯვის ჟესახე...

გერმანელი მხატვრის, იულიუსკაროლსფელდის გრაფიურა

თუ ჩვენ თავდაბალნი, მშვიდნი, თვინიერნი ვართ, ეს აზრები დადებითად მოქმედებენ არა მარტო ნერვულ სისტემაზე, არამედ ცხოველთა და მცენარეთა სამყაროზეც. ყველა ელოდება ჩვენს ყურადღებას...

– რა არის დარდი? – ამ ქვეყნად ბევრი დებრესიული ადამიანია, რომლებმაც რწმენა დაკარგეს. ისინი უსარგებლო აზრებით იტვირთავენ თავს, ხოლო სიკეთის ქმნა ღმერთის გარეშე შეუძლებელია, მხოლოდ მისი დახმარებით შეგვწევს, რადგან ღმერთია სახიერი, კეთილი და გულმონყალე.

დიდება ღმერთს. ის ყველგან არის, ყველას ეხმარება – სუსტსაც და ძლიერსაც. ღმერთი ყველგან მყოფობს.

– როცა სევდიანი ხართ, რას აკეთებთ?!

– არ ვიცი...

...ბევრს არ ვლელავ, არ მანუხებს, რა მომივა. როგორც იქნება, ისე იყოს... სხვა შემთხვევაში ვერ მოვიპოვებდი მშვიდობას.

როგორც ღმერთი ინებებს, ისე იქნება!..

თუ უფლის ნებას მიენდობით, საფიქრალი არაფერია.

მხოლოდ შენი ფიქრით ვერაფრის შექმნი. თუ მშვიდობას გრძნობ, კეთილი და მშვიდობიანი ფიქრები გაქვს. ხოლო თუ ფიქრს დაინყებ, – ეს იქნება, ის იქნება... განწყობას გაიფუჭებ, არ გექნება მშვიდობა. საკმარისია ჩვენი ყოველდღიური სიძნელეები. რაც არ უნდა ჯანმრთელი იყოს ადამიანი ფიზიკურად, მაინც აქვს ნაკლი. არც ერთი სრულყოფილი არსება არ არსებობს ნაკლის გარეშე. სრულყოფილი მხოლოდ ღმერთია. ღმერთთან ერთად ჩვენც შეგვიძლია ვიყოთ სრულყოფილნი. ხოლო მის გარეშე არაფერი ძალგვიძს, რადგან ის სიყვარულია, სრული სიყვარული, როდესაც მას გულით მივმართავთ, მაშინვე გვეხმარება.

– როგორ ვცხოვრებთ ადამიანურ და მატერიალურ გარემოში, როგორ გაგუხსნათ ჩვენი გული და გულწრფელად მივმართოთ ღმერთს? უნდა ვივარჯიშოთ, გულმოდგინება გამოვიჩინოთ. ლოცვაც ვარჯიშია. როდესაც

ადამიანი გამუდმებით ლოცულობს, უკვე ჩვევაში გადადის, ჩვევის მიხედვით ლოცულობს. როდესაც სიტყვებს ვიმეორებთ, გრძნობა მოდის. წმინდა მამები წერდნენ, – ისინი, რომლებიც გონიერი ლოცვით ლოცულობენ, თუ მუდმივად ვიმეორებთ, ჩვენი ბუნების ნაწილი ხდება. ასეა ლოცვაც, მრავალმა თავიდანვე მიიღო „უფასო“ მაღლი.

ვინც გულით და გონიერი ლოცვით მიმართავს უფალს, მუდმივი ხდება და შენში თავად მოქმედებს ლოცვა...

მაღლისმიერი ლოცვა გამოუთქმელი სიხარულია...

– შეგიძლიათ რჩევა მოგვცეთ ლოცვებზე?

– რომელ ლოცვებზე...

– სად და როგორ წარმოვთქვათ?

– წმინდა მამები იესოს ლოცვის შესახებ ამბობდნენ,

– ყველამ ივარჯიშოს მასში...

უფალო იესო ქრისტე, ძეო ღვთისაო შემინყალე მე.

თუ ყოველდღე გულმოდგინედ ვილოცებთ, ჩვენს თავზე ვიგრძნობთ ღვთის მაღლს, ლოცვა თავისთავად დაინყებს მოქმედებას შენში, შენი ნებისა და სურვილის გარეშე, ჩვევად იქცევა, ჩვენთან დაუჯერებელი ღვთაებრივი ძალაა. გრძნობ გამოუთქმელ სიხარულს და მშვიდობას. თავად გაოცებული ხარ, ყველაფერი ძვირფასია შენთვის, რასაც არ ხედავ, ყველაფერი წმინდაა. სწორედ ეს არის ღვთაებრივი მაღლი, რომელიც ადამიანს ეძლევა, ეს კი ჩვენს ნება-სურვილზე არ არის დამოკიდებული. თავისთავად მოქმედებს, ადამიანი ცხოვრობს, მას კი მუდმივად უხარია. რაც არ უნდა დაინახოს, ყველაფრით ხარობს. სერაფიმ საროველი ყველას ეუბნებოდა, – ჩემო სიხარულო! განუწყვეტელი ღვთაებრივი მაღლით ხარობს, როცა ხედავს ღვთაებრივ ძალას ყოველ სულში – ბავშვში, მოხუცში თუ ახალგაზრდაში, და მათთვის ეს წარმოუდგენელი ღვთაებრივი ენერგია და სიხარულია...

უფალს ებარებოდეთ!

გერმანელი მხატვრის, იულიუსკაროლსფელდის გრაფიურა

ათი მსწრაბა

ლამა გაგუას ნახატი

მამუკა სალუქვაძის შემოქმედება არის დაუოკებელი სწრაფვა სრულყოფილებიკენ. ამგვარი თავდადებული მოშურნეობისთვის, უფალი მის გულსა და გონებას ალავსებდა თავისი მადლით, ჭეშმარიტებით და მშვენიერებით...

XX საუკუნის მეორე ნახევარში უღმერთობისგან დამძიმებული საზოგადოებისთვის, მისი ამაღლებული სიტყვა იყო ვითარცა ანკარა ნაკადული, სალბუნი სულის, სიმშვიდის და ნუგეშის მომნიჭებელი.

მამუკას სწამდა, – ერის გადარჩენა მის სულიერ ამაღლებაშია. იგი სერიოზულად ემზადებოდა საღმრთო საიდუმლოთა შეცნობისთვის. ბუნებრივია, მისი რელიგიური შინაარსის ნაწარმოებები, საწყის ეტაპზე ვერ იქნებოდა ზუსტი განმარტება საღმრთო წერილისა. ავტორს არც ჰქონია ამის პრეტენზია. მისი მთავარი მიზანი იყო, თანამედროვე ადამიანში ღვთისადმი რწმენის და სიყვარულის გაღვიძება. ეს მისია მან არაჩვეულებრივად აღასრულა.

გვწამს, მამუკას უკვდავი სული კვლავაც იღვწის და ლოცულობს საქართველოსთვის.

მეუფე დანიელი (დათუაშვილი)

ჩემთვის ყველაზე უცნაური და საკვირველია, როგორი ერთუზიანებით და რწმენით წერდა ბიბლიურ ტექსტთა პოეტურ რემიქსებს. ამ ჟინს ძველ ქართულად საღვთო შური ერქვა. ასეთი მეშურნე, რწმენითა და სათნოებით აღსავსე კეთილმზრახველი პოეტი, მეორე არ მასხენდება ჩვენს ლიტერატურაში.

ივანე ამირხანაშვილი

მამუკა სალუქვაძის წიგნები – **შვიდი დღე შესაქმნისა, ათი მცნება, ამაოება ამაოთა** (ეკლესიასტეს მიხედვით) არავის ეგონოს, ბიბლიის შესაბამის ტექსტთა გალექსვა, რაც ნებისმიერ პროფესიონალ პოეტს შეიძლება ხელეწიფებოდეს... ეს ყველაფერი პოეტის რწმენით და სიყვარულით სავსე სულის მხურვალე ქურაშია გატარებული, ისევე, როგორც **დილის ლოცვანი**, ან სახარების თუ **ქართლის ცხოვრების** მიხედვით დაწერილი პოემა **ანდრია პირველწოდებული** – პირველწყაროებთან ტექსტუალური სიახლოვის მიუხედავად, ეს მისეული ვერ-

სიებია, მისი ინდივიდუალური განცდის ნაყოფია, და სწორედ ამით არის ფასეული, და თუ ისინი აპოკრიფებს არ წარმოადგენდნენ, ეს უკეთესია, რადგან პოეტის სულის სიჯანსაღესა და სიმართლეს ადასტურებენ. ეს ის სიმალეებია, სულიერი და პოეტური, რომელიც ყველა შემოქმედისთვის სანატრელია, მაგრამ მხოლოდ რჩეულთათვისაა მისაწვდომი. მამუკა სალუქვაძე ასეთ რჩეულად წარმოჩინდა თავისი რელიგიური ლექსებითა და პოემებით.

მიხეილ ქურდიანი
ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი

მამუკა სალუქვაძემ ნაბიჯ-ნაბიჯ, ინტელექტუალური, თუ ცხოვრებისეული გამოცდილების გზით იარა და გაიზარდა სულიერად. მხოლოდ ტკივილით და ტანჯვით მოპოვებული სიბრძნის მერე, მისცა თავს უფლება, ათი მცნება გაეღქმას. ეკლესიასტეს მიხედვით გაერთიმა და დაეწერა საკუთარი შეგრძნებებით ამაოებათა ამაოებაზე, მშვიდი, ღვთიური წონასწორობით მოეთხრო შესაქმნის დღეთა შესახებ...

მამუკა სალუქვაძე იმითაც გამოირჩევა თავის თაობაში (და არა მხოლოდ თავის თაობაში), რომ ყველაზე ადრე მიიყვანა უფალმა თავისთან, ყველაზე ადრე ჩაიკრა გულში და რწმენის ძალას აზიარა. ეს ძალა მალამოდ დაეფინა მის ფიზიკურ ტკივილებს.

მე არ მინახავს ავადმყოფი მამუკა, მე დიდთვალეა, სევდიანი და ხალისიანი მამუკა მახსოვს. სამაგიეროდ, მისი მამა ვნახე წვერმოშვებული, ფიზიკური თუ სულიერი ტკივილისგან დამდნარი. ისეთი გაფართოებული თვალებით, რომ ვერ ვიცანი, ვიკითხე, ვინ არის-მეთქი მწერალთა ერთ-ერთ ბოლო ყრილობაზე, ანზორ სალუქვაძეაო, მიპასუხეს.

იმედად ისლა რჩებოდა, რომ ამ გაცეებულ, ოდნავ შეშლილ თვალებს, მამუკა დახვდებოდა მიღმიური სამყაროს ზღურბლზე, – ნუ გეშინია, მამაო, – ეტყოდა, გამოუწვდიდა ხელს და შეაცურებდა უწონადო სივრცეში, იქ, სადაც სულებს ერთმანეთის ესმით და უყვართ.

მაკა ჯოხაძე
მწერალი

მამუკა სალუქვაძე

კავკასიონის მთიანეთის გუშაგები

აღმოსავლეთ კავკასიონი: ფხოვი, თუშეთი და სამხრეთ დაღესტანი

ანტიკურ ხანაში, როგორც ვნახეთ, საზღვრის ეს მო- ნაკვეთი მთავარ წყალგამყოფს მიუყვებოდა და ზოგი ისტორიული თემი ქართული სახელმწიფოებრიობის მიღმა რჩებოდა. კავკასიონის ჩრდილოეთ კალთებზე განფენილ თემთა შემოერთების პროცესი ინტენსიურად IV-VI სს-დან წარიმართა. დიდ როლს კულტურული (ქრისტიანობა) და ეკონომიკური კავშირურობები თამაშობდა.

IV ს-ის 20-იან წლებში, როდესაც წმინდა ნინო და მირიან მეფის ერისთავი ქართლის მოსახლეობის გასაქრისტიანებლად გაემართნენ, მათ დიდი წინააღმდეგობა გაუწია მთის მოსახლეობამ. ფხოველებმა (ფშავ-ხევსურებმა) აყრა-გადასახლება ცი აირჩიეს: „ხოლო ფხოველთა დაუტევეს ქვეყანა მათი და გარდავიდეს თუშეთს. და სხუანიცა მთიულნი უმრავლესნი არა მოიქცეს. არამედ დაუმძიმა მათ მეფემან ხარკი, ოდეს არა ინებეს ნათლისღებაჲ“. ამ ცნობის საფუძველზე პირიქითა ხევსურეთს და თუშეთს გამორიცხავენ IV ს-ის ქართლის სამეფოს საზღვრებიდან. VI საუკუნეში აღმოსავლეთ კავკასიონის მთიელები საქართველოში მოღვაწე ასურელმა მამებმა მოაქციეს ქრისტიანებად (მათი საქმიანობა, როგორც ვარაუდობენ, დაღესტანსაც სწვდებოდა). მთისა და ბარის სარწმუნოებრივ დაკავშირებას წინ პოლიტიკური გაერთიანება უსწრებდა. ქართულმა საისტორიო ტრადიციამ ეს ტეხილი ვახტანგ გორგასლის სახელს დაუკავშირა.

კახეთში არჩილის (739-762 წწ.) მოღვაწეობის აღწერისას მემატიანე შენიშნავს: „მოვიდა არჩილ კახეთად და... დაჯდა წუქეთს... პოვნა წუქეთს მთავარნი, რომელთა მიებოდა ვახტანგ მეფესა (ე.ი. გორგასალს – ავტ.) წუქეთი“. VIII ს-ში წუქეთი რომ მართლაც ქართლის საერისმთავროს საზღვრებში ექცეოდა, ამას თანამედროვე სომეხი ისტორიკოსებიც მონიშნავენ, არჩილის დროს ეს თემი ექვემდებარებოდა ვინმე აბუხუასროს, „რომელი ერისთავობდა თუშთა და ხუნძთა ზედა და ყოველთა წარმართთა მის მთასათა“... თუშეთი პირიქითა ალაზნისა და თუშეთის ალაზნის ხეობებში მდებარეობდა; დასახლებული სამხრეთდაღესტნური ქვეყნებიდან წუქეთი, იგივე ნახური, მდ. სამურის სათავეებს მოიცავდა, ხოლო ხუნძეთი – ავარიის ყოისუს ხეობას; VIII საუკუნიდან ხუნძები იმდენად ძლიერდებიან, რომ თითქმის

მთელ სამხრეთ დაღესტანს აერთიანებენ; ამიტომ ქართული წყაროდან მოტანილ ამონარიდში ხუნძეთის მხოლოდ სამხრეთი ნაწილი უნდა იგულისხმებოდეს.

კიდევ ერთ დაღესტნურ თემს, დიდოს, ანდის ყოისუს ხეობა ეკავა. VI ს-ის სირიელი მწერლის, ზაქარიას ცნობით Dadu-ს (ე.ი. დიდოს) სამეფოს მცხოვრებნი... მთებში არიან დაბინავებულნი და ციხეები აქვთ“. ციტირებულ ფრაგმენტში დიდო მთიანი დაღესტნის სინონიმად გვევლინება. არაბი ისტორიკოსი ალ-ბალაზური (820-892 წწ.) VI ს-ის ამბების გადმოცემისას დუდანიები (დიდოელების) კარს არანში ასახლებს (სატომო სახელი, ალბათ, აქაც ფართო მნიშვნელობით იგულისხმება). იმავე ისტორიკოსის თხრობიდან ისიც აშკარად ჩანს, რომ VII საუკუნის შუახანებისთვის დიდოეთი (ვინრო მნიშვნელობით) ქართული სახელმწიფოს ნაწილადაა ქცეული – ის დასახლებულია ქართლის საერისმთავროს იმ ქვეყნებს შორის, რომლებზეც არაბული „დაცვის სიგელის“ (654/655წწ.) პირობები გავრცელდა.

მეფე ვახტანგ გორგასალი

ამრიგად, ცენტრალური კავკასიონის ჩრდილოეთი ქვეყნების შემომტკიცება ვახტანგ გორგასალმა დაიწყო (პირიქითა ხევსურეთი თუშეთი, წუქეთი), ხოლო მემკვიდრეებმა დაასრულეს (დიდოეთი, ხუნძეთი). ეს მთიანეთი კახეთ-ჰერეთის ბარს გაუერთიანდა.

კავკასიონის მთიანეთი საქართველოს ზურგი იყო. მთიელები, ბარელებთან ერთად, მედგრად იცავდნენ ჩვენს მიწას, უპირველესად კი – ჩრდილოეთის მისადგომებს. ერთი ხალხური თუშური ლექსი ამბობს კიდევ: „უნინ ჩვენი მამა-პაპანი სისხლით რწყავდნენ მთის კალთებსა, მტერსა მტრულად უხვდებოდეს, ხმლით იცავდნენ ჩვენს საზღვრებსა“, ასეთივე გუშაგები იყვნენ სვანნი, დვალნი, მოხევენი, ფშავ-ხევსურნი, დიდონი, ხუნძნი, წუქელნი.

აღმოსავლეთის საზღვარი. პირაქითი

ქართლის სამეფოს (შემდეგ, საერისმთავროს) საზღვრების გაფართოებას კავკასიონის მთიანეთში წინ უსწრებდა და აპირობებდა კიდევ აღმოსავლური პოლიტიკა: ჰერეთის თანდათანობითი შემოერთება, მისი ნაყოფიერი მიწებისა და ზამთრის საძოვრების მიზანმიმართული ათვისება, აქ გამავალ მსოფლიო მნიშვნელობის სავაჭრო მაგისტრალებსა და ლოკალურ „ცხვრის გზებზე“ გაბატონება.

IV ს-ის დასაწყისისთვის სუფთიცი (ივრის შუა წელი) და ბოდბეც (კამბეჩანის ნაწილი) მირიან მეფის საბრძანებელში შედიოდა: ორივე მხარე წმინდა ნინომ განაწათლა. ჰერეთი (გვიანდელი გალამხარი) კი ქართლის სამეფოს ფარგლებს გარეთ რჩებოდა. IV-VI სს. ვითარების ამსახველი „აშხარაცუიცი“ ეხნის, გეგავისა და ბეხის კანტონებს, ანუ ჰერეთის მნიშვნელოვან ნაწილს (გვიანდელი ზაქათალის ოქლს), ალბანეთის საზღვრებში ათავსებს. მასვე ეკუთვნოდა, ალბათ, ლაგოდეხიც, რომელიც ერთი გვიანდელი დოკუმენტის (1031-1033 წწ. შედგენილი ეგ.წ. „მელქისედეკის დაწერილი“), თანახმად ჰერეთის თემს წარმოადგენდა. „სომხური გეოგრაფიიდან“ ისიც ირკვევა, რომ კამბეჩანის აღმოსავლეთის ნაწილი, „მტკვრამდე გადაჭიმული უდაბნოები“ (შირაკის, ელდარისა და ჯეირანჩელის სტეპები), ასევე, ალბანეთის კანტონებს ქმნიდა. გამოდის, რომ ალბანელთა პოლიტიკური ექსპანსიის შედეგად, საქართველოს სამეფომ დაკარგა იმ მიწების ნაწილი, რომლებიც მას ახალი წელთაღრიცხვის პირველ საუკუნეებში ეკუთვნოდა.

V ს-ის შუახანებისთვის კი სულ სხვა მდგომარეობა გვაქვს. „და ვითარცა მოინია იგი სპარსეთიდან მომავალი ვარსქენ პიტიახში – ავტ.) საზღვართა ქართლისათა, ქუეყანასა მას ჰერეთისასა...“ – „შუშანიკის მარტილობიდან“ დამონმებული პასაჟი ეჭვს არ ბადებს, რომ ჰერეთი ქართლის სამეფოს ეკუთვნოდა. ჰერეთში არა მხოლოდ ალაზნის გალამხარი, არამედ მტკვარსა და ალაზნის შორის მოქცეული ტერიტორიაც (აღმოსავლეთი კამბეჩანი) იგულისხმება, რადგან სპარსეთიდან მომავალი ვარსქენი ქართლს მტკვრიდან მოადგებოდა. V-VI სს. მიჯნაზე ქართლის სამეფოს ამ უკიდურეს აღმოსავლეთ თემში რამდენიმე საეპისკოპოსო არსებობდა: ბოდბის, ჭერმის, ხორნაბუჯის, გიშის. გიში დღევანდელი კიშისწყალზე მდებარეობდა და ჰერეთის უკიდურესი განაპირა კუთხე იყო, შაქის მოსაზღვრე.

ჰერეთის საზღვარი ალაზნის გალამხარში თუ შედარებითი სტაბილურობით ხასიათდებოდა, კამბეჩანში ქართულ-ალბანურ ინტერესთა დაპირისპირების კვანძი იხლართებოდა; დროდადრო სადავო მხარეში სპარსელებიც ჩნდებოდნენ. ჩვენთვის საინტერესო საკითხთან დაკავშირებულ წერილობით წყაროთა მონაცემებს თუ შევაჯამებთ, შემდეგ სურათს მივიღებთ: V ს-ის 80-იან წლებისთვის კამბეჩანზე ალბანეთის მეფის ხელისუფლება ვრცელდებოდა, იმავე საუკუნის მიწურულისთვის – ქართლის მბრძანებლის; VI საუკუნეში, ასურელ მამათა მოღვაწეობის წყალობით, იქ ქართული ქრისტიანული კულტურის მძლავრი კერა დაარსდა; ქართლის პირველი ერისმთავრის გუარამის (572-590 წწ.) ბრძანებით, ვინმე

„ასამ და ვარაზვარდ, წარვიდეს კამბეჩანს, და მოკლეს მათ სპარსთა სპასალარი (რომელსაც დროებით ხელთ ეგდო კამბეჩანი – ავტ.) და დაიპყრეს კამბეჩანი, და დასხდეს იგინი მუნ ცხოვრებად ხორნაბუჯს“; VII ს-ის შუახანებისთვის კამბეჩანი ალბანთა მეფის ხელდებული ქვეყანა ხდებოდა.

VIII საუკუნეში პოლიტიკური გეოგრაფია კვლავ შეიცვალა. „ქართლის ცხოვრების“ მიხედვით, არჩილის ხელისუფლება ვრცელდებოდა არა მხოლოდ ჰერეთზე (გალამხარეზე), არამედ – კამბეჩანსა და შაქზე. მისი გარდაცვალების შემდეგ, ჰერეთი ქართლის საერისმთავროს გამოეყო. წარმოიქმნა ჰერეთის, ანუ შაქის, სამთავრო; მისი აღმოსავლეთი მიჯნა შაქსა და კაბალას შორის იდო, კავკასიონიდან გამომავალი იმ ქედის გაყოლებით, რომელსაც დღესაც გურჯი-დალი, ანუ ქართველთა მთა, ეწოდება; ჰერეთის (შაქის) სამხრეთი საზღვარი კი მტკვარს მისდევდა და დროდადრო მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე მდებარე პროვინციებსაც მოიცავდა. ასეთი იყო ქართული სახელმწიფოს აღმოსავლეთის საზღვრები დიდ თურქობამდე (XI ს-ის ბოლო).

ცამეტი ასურელი მამა

სამხრეთის საზღვრები

ზემოთ ვრცლად ვისაუბრეთ იმის შესახებ, რომ ქვემო ქართლი, იგივე გორაგენე – გუგარქი იბერია-არმენიის ცილობის საგანს წარმოადგენდა და ძვ. წ. II საუკუნიდან ახ.წ. III საუკუნემდე ხელიდან ხელში გადადიოდა. 299 წლის ნისიზის ზავით კავკასია რომის გავლენის სფეროდ იქნა აღიარებული; რომის იმპერატორებმა – დიოკლიტიანემ (284-305 წწ.) და კონსტანტინე დიდმა (306-337 წწ.) – ქართლისა და სომხეთის გამიჯვნის საკითხსაც მიაპყრეს ყურადღება. „მეფეთა ცხოვრების“ მიხედვით, კონსტანტინე კეისარმა ქართლისა და სომხეთის მეფეებს, მირიანსა და არშაკს საზღვრად მტკვარ-არაქსის წყალგამყოფი ქედი დაუდო, ანუ მთელი ქართლი III ს-ის ბოლოსა და IV ს-ის დასაწყისში კვლავ ქართულ სახელმწიფოს შეერწყა. V საუკუნის სომეხი ისტორიკოსი მოვსეს ხორენაციც აღნიშნავს, რომ მეფე მირიანი ქვემო ქართლის მბრძანებელი იყო და გუგარქის პიტიახშის ტიტულსაც ატარებდა. მირიანის მემკვიდრეების მეფობაშიც „სამშუღლითგან მიმართ ქვეყანა თავამდე აბოცისა“ ქართლის სამეფოს საზღვრებში რჩებოდა.

ზოგიერთ სომხურ წყაროში სომხეთის გაქრისტიანების თხრობისას აბოცის მთავარი და გუგარქის პიტიახში სომხეთის მეფის დიდებულთა შორის იხსენიებიან. წყაროთა ჩვენებები შემდეგნაირად შეიძლება გავიგოთ: 1) გუგარქი ქართლს IV ს-ის 20-30-იან წლებში დაუბრუნდა, 2) ანდა კიდევ, სარგებლობდნენ რა თავიანთი სასაზღ-

ხევსურეთი

ვრო მდებარეობით, ქვემო ქართლის პიტიახშები დრო-დადრო ლოიალობის (ვასალობის) ვექტორს იცვლიდნენ ქართლსა და სომხეთს შორის. ერთ ასეთ შემთხვევაზე V ს-ის 50-60-იან წლებში სომხეთის მეფე არშაკს განუ-დგნენ მისი დიდებულები, მათ შორის გუგარქის ბდეში, ძორის გავარის უფალი და კოლბის გავარის უფალი და ქართლის მეფეს ეყმნენ. მოგვიანებით, 70-იან წლების

დასაწყისში სომეხთა მხედართმთავარმა მუშელ მამიკო-ნიანმა დაიმორჩილა გამდგარი დიდებულები, სიკვდი-ლით დასაჯა გუგარქის ბდეში და საზღვარი ქართლად მდ. მტკვარზე დადო.

თხრობა, უდავოდ, გაზვიადებულია; როგორც IV ს-ის რომაელი ისტორიკოსი, ამიანე მარცელინელი ამტკი-ცებს, ქართლის სამეფო მოიცავდა მტკვრის მარჯვენა სანაპიროსაც. მისი ცნობით, 371 წელს რომმა და სპარ-სეთმა ქართლში თავიანთი კანდიდატურები გაამეფეს, ხოლო საზღვრად შუაში მდინარე კიროსი (მტკვარი – ავტ.) დაიდო. რომაელთა მოკავშირეს არმენიისა და ლა-ზების მოსაზღვრე მხარე ერგო, ხოლო სპარსელებისას – ალბანიისა და სპარსელების. რომაულ ნაწილში გამე-ფებული მეფე, როგორც ჩანს, პრორომაულად განწყო-ბილი სომხეთის მეფის გავლენასაც განიცდიდა; ამიტომ, სომხურმა საზოგადოებამ ის სომხურ პოლიტიკურ სი-ვრცეში შემომავალ ხელისუფლებად ჩათვალა.

ზაზა აბაშიძე

(გაგრძელება მომდევნო ნომერში)

თბილისში, ვაკის რაიონში ელიზბარ მინდუ-ლის ქუჩაზე მიმდინარეობს წმინდა გრიგოლ ხანძ-თელის სახელობის ტაძრის მშენებლობა. გთხოვთ, შეიტანეთ თქვენი წვლილი, ერთად ავაშენოთ ღვ-თის სახლი. წინასწარ გიხდით მადლობას.

ტაძრის წინამძღვარი დეკანოზი გიორგი უგრეხელიძე

GE94LB0115137832317000
LBRTGE22
სს ლიბერთი ბანკი

GE64BG000000670704800
BAGAGE22
სს საქართველოს ბანკი

GE73TB7344136080100005
TBCBGE22
სს თიბისი ბანკი

...შურსა და ცილზე ამაღლებული...

სოლომონ ხუციშვილი
ლევან გოთუა 80

გულმტკივნეულად ვიგონებ ლევან გოთუას ყოველთვის. მისი სიკვდილი გამოაგნებელი იყო. ვერაგმა სენმა უცბად მოსწყვიტა სიცოცხლეს ის ადამიანი, ვისაც სიცოცხლე ყველაზე მეტად უღირდა, რომელმაც სასწაულებრივად გაუძლო დიდსა და გრძელ განსაცდელს და ცხოვრების დიდი ცოდნით შეუდგა მწერლურ მოღვაწეობას.

ლევან გოთუა უკვე საკმაოდ ასაკოვანი შემოვიდა ქართულ მწერლობაში, გვიან შემოსულს უნდა მოენესრიგებინა ნანახი და განცდილი, უნდა შეესწავლა, შეეგნო და შეეცნო მოქმედების ასპარეზი ჩაფიქრებული მოვლენებისა, ბრძოლებისა, ადამიანებისა, უნდა ენახა მთაცა და ბარიც, ტყეცა და მდინარეც, უნდა აჰყოლო ჩაჰყოლოდა მტკვარსა და ალაზანს, ასულიყო მწვერვლებზე, ზემოდან დაენახა თავისი მოქარგული სამშობლო, წარმოედგინა და წარმოესახა ქვეყნის წარსული და აწმყო, ყველაფერი ეს მას მომავლისათვის თვალის გასასწორებლად უნდოდა.

მართლაც და ასე იყო: ლეონტი მროველის ქვაჯვარი იპოვა, კაცხის სვეტზე და მყინვარის გამოქვაბულში ავიდა, „ხდედალეული“ გახდა, სამხრეთი საქართველო მოიარა, სვანეთი და რაჭა მოიხილა, ალაზანზე ნავით იარა, ჯამჯამა და ცხრანყარო დალაშქრა.

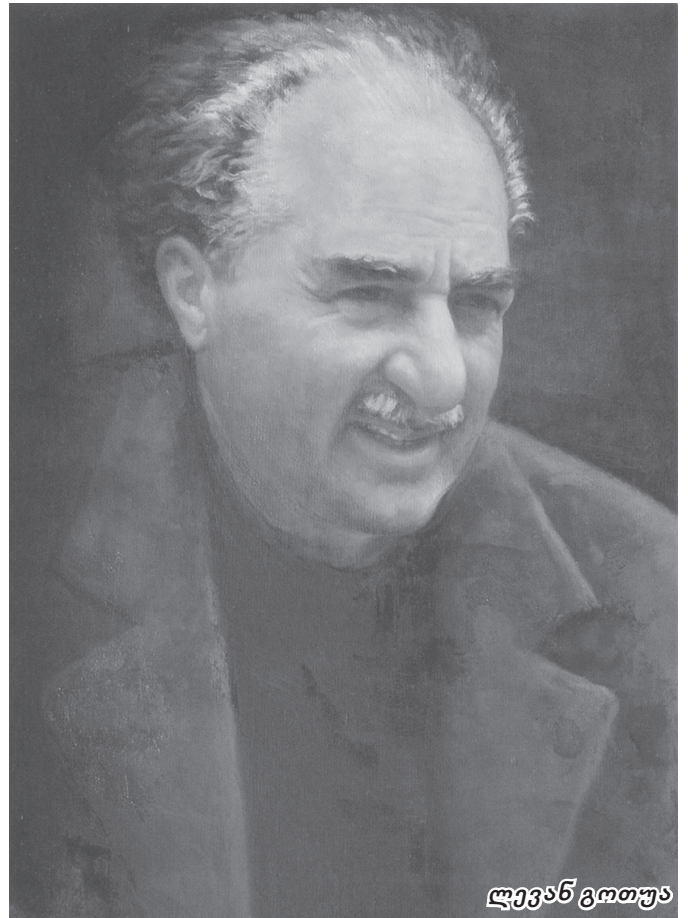
ლევან გოთუამ საქართველოს წარსულიდან გამოიხმო ქვეყნისათვის თავდადებული მოღვაწე ადამიანები, მათთან საუბრობდა, მათთან ერთად დადიოდა თავის სამშობლოში, მათთან ერთად იყო კრწანისსა და დიდგორში.

მაგონდება მისი დრამა „უძლეველნი“, დადგმული მარჯანიშვილის თეატრში. პიესა მან მიუძღვნა დიდი ომის თემას. ლევანმა აღწერა ჩაძირული წყალქვეშა ნავის ეკიპაჟის თავგადასავალი, მათი სიცოცხლის უკანასკნელი საათები და წამები. საოცრად დაძაბული ვითარება და ადამიანები იყო გამოხატული პიესაში, განწირულნი, მაგრამ უდრეკნი. იქნება თავისი განცდებიც ჰქონდა შერეული თავისი პიესის გმირთა თავგანწირვაში...

მწერალს უყვარდა ადამიანის ცხოვრების ისეთი მომენტების ჩვენება, როცა სასწორზე შეგდებული ყოფნა-არყოფნა. მაშინ სული სძლევს ყველაფერს, როცა ქვეყნის, სამშობლოს საკურთხეველზე მიაქვთ ყოველივე პირადული.

ამგვარი რამ მხოლოდ დიდ ადამიანთა ხვედრია, გულწინრო და გულწამცეცა ადამიანი ამას ვერ ჩაიდენს! ალბათ, თავისი თავგადასავლის მომენტები ეძალებოდნენ მაშინაც მწერალს.

ლევან გოთუას ისტორიული რომანების გმირები თუ მინანქრის ოსტატობით დაწერილი მოთხრობების პერსონაჟები დიდი გამძლეობისა და შესაძლებლობათა მქონენი არიან. როცა გამახსენდება „უგზო ქარავანი“, „სიბრძნე სიკვდილისა“, „ყინვისის ანგელოზი“, მაშინ ცნაურდებიან ის დღეები, როცა ლევანთან ერთად ვყოფილვარ ტანძიასა და ტანას ხეობაში, ჩვენს დედა-

ლევან გოთუა

ქალაქში თუ მტკვრის ნაპირებზე, არმაზსა თუ არაგვის ქალებში, საგურამოში, ილია ჭავჭავაძის საუფლოში თუ სხვაგან და ახალი სახითა და განცდით შემოდიან შეგნებაში ლევან გოთუას გმირთა განცდანი, მათი აზრები და ფიქრები, სიყვარული ადამიანისა, ერისა, სამშობლოსი; ცოცხლდებიან საქართველოს დიდებული შვილები, დედოფალი ქეთევან და დედოფალი მარიამ, აღმაშენებელი დავით და მესიტყვე-მომღერალი ბესიკ, ბერდიდი ზოსიმე და ქოსხალამურა; მათ ნაკვალევზე დავყავდით მწერალს, მათთან ერთად განვიცდიდით გამარჯვებათა სიხარულს და უფრო მეტად, სიმწარეს თუ ვარამს დახლართული და ძნელად გასაგნები ცხოვრებისეული გზების გამო.

ლევან გოთუამ „სერაფიტი“ თქვა: „ჰოი, რა მძაფრი ყოფილა სიკვდილის შემდეგ ნაკითხული, მოჩურჩულე ცოცხალი სიტყვა!“

მართლაც!

ახლა მძაფრად განვიცდით ცოცხალ სიტყვასა და აზრს მწერლისას მისი სიკვდილის შემდეგ, რადგან მწერლის გახსენება გვიხდება უდროოდ შეწყვეტილი შემოქმედებით. წევს ახლა ლევან გოთუა თავისი საოცნებო არმაზის მიწაში და ადგას კარგი ხელოვნებით შექმნილი ძეგლი. მას ხომ ამოუნურავი დარჩა სათქმელი, მან ხომ ბოლომდე ვერ მიიტანა ბრწყინვალე ჩანაფიქრი. იმდენი რამ იცოდა მან, იმდენი რამ ნახა და იმდენი რამ განიცადა უიღბლო ცხოვრებაში, რომ სათქმელი და სააზროვნო ბევრი დაუგროვდა. საქართველოს ისტორიაც

ხომ ამოუწურავი სარბიელია პოეტური შემოქმედებისა და ფანტაზიისათვის. ნამდვილად მომხდარი რამდენი ამბავია ჩვენი ხალხის ისტორიაში, რომელთაც მწერლის კალამი არ შეხებია. თითოეული ნაბიჯი ისტორიული სინამდვილისა ლევან გოთუას კალმისათვის მიმზიდველი მასალა იყო. მის ერთ-ერთ შესანიშნავ ნოველაში, რომელსაც მან „კრწანისის სევდა“ დაარქვა, მეფე ერეკლეს ბრძოლებით აღსავსე ცხოვრების მხოლოდ ერთი დღე არის აღწერილი: წლისთავი 1795 წლის 11 სექტემბრის ტრაგედიისა.

იმ ერთ წელიწადში რა და რაზე არ იფიქრა ერეკლემ, რამდენჯერ გაიხსენა თბილისის შავი დღე, როცა ალა-მაჰმადმა ნაბილნა და მოთხარა ჩვენი თბილისი, რამდენი ვინმე გაიხსენა მეფემ მათგან, ვინც მასთან ერთად თბილისის კედელთან, კრწანისის ველზე დაილუპა უთანასწორო ბრძოლაში. ერეკლე თავისი მეზობლების მოსაგონებლად და სულის მოსახსენიებლად ჩავიდა კრწანისს და იქ შეხვდა ასევე თავისი შვილებისა და მათ თანამებრძოლთა სულის მოსახსენიებლად მისულ უსინათლო მოხუცს, რომელიც კრწანისში ბრმა თვალებითა და ნათელმხედველი გონებით მოსულიყო.

საოცრად მართალი და გულისშემძვრელი პოზიცია დაიჭირა ავტორმა და ორი მოხუცი ადამიანი – მამა ერისა და მამა თავისი შვილებისა ერთმანეთს შეახვედრა ისე, რომ უსინათლოს არ დაუნახავს, ვის ესაუბრებოდა, ვის ვარამსა და გულისტკივილს ისმენდა. ბებერი ლომთათა უტყუარი გრძნობით მიხვდა მოსაუბრის ვინაობას, თუმცა არც ლომთათამ და არც მეფემ ერთმანეთი არ გაამუღავნეს, ერეკლემ იცნო თანატოლი ქართველი მეომარი, ლომთათაც გუმანით გრძნობდა, რომ მეფე ერეკლეს ესაუბრებოდა. ორი მამის, ორი მოხუცის, ორი გულმოკლული ადამიანის საერთო სამძიმარი და

საერთო ურვა გამოხატა მწერალმა.

კითხულობ „კრწანისის სევდას“ და შეუძლებელია ცხადად არ წარმოიდგინო უბედურება მამის, რომელმაც სამი ვაჟკაცი შესწირა კრწანისს და უფრო დიდი უბედურება მეფისა, რომელმაც საუკეთესო მეზობელი ამ ველზე დაკარგა, დატოვა მამულის სამსხვერპლოზე მიტანილი ურიცხვი ახალგაზრდის სიცოცხლე.

„კრწანისის სევდა“ დიალოგია ერეკლესა და ლომთათას შორის. მეფე თითქოს ანგარიშს აბარებს თავის ერთგულ მსახურს და უჩვენებს კიდეც იმ ადგილებს, სადაც დაიხოცნენ ლომთათას შვილები, მისი უმცროსი ხუტა – ბიჭი, რომელიც თავისი მეფის დამცველთა შორის იდგა და მეფისთვის მოქნეულ ხმალს თვითონ აეფარა. „იქ ჩანვა შენი ხუტა-ბიჭიც. სხვას მისცა გზა და თითონ დარჩა, უბედურ მეფესაც მან გაუკაფა სავალი...“ – უამბო უსინათლო ლომთათას მეფე ერეკლემ.

იცოდა ლევან გოთუამ რა უნდა ეთქვა, რა უნდა დაენერა. მან ისიც იცოდა, თუ რა გზები უნდა გამოენახა მკითხველის შეგნებამდის თავისი ჩანაფიქრის მისატანად. იცოდა და ამ ცოდნით შექმნა თავისი შემოქმედება, რაც მისი ავტორის არყოფნას ასე მტკივნეულად განგვაცდევინებს.

დაახ, ლევან გოთუა ქართული სიტყვის ჯავარმცოდნე იყო და განუზომლად დიდი უნარი შესწევდა თავის მხატვრულ აზრთა დინებაში მკითხველის გონების ჩაბმისა.

ა. სოსელია

მადლიერების ერთი დასტური

შესანიშნავი მწერლისა და მამულიშვილის ლევან გოთუას დაბადების 80 წლისთავს კარგი საჩუქარი უძღვნა გამომცემლობა „მეცნიერება“. – ეს არის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტის მეცნიერი თანამშრომლის ანდრო მირიანაშვილის წიგნი, რომელიც ლევან გოთუას ცხოვრებასა და შემოქმედებაზე მოგვითხრობს.

წიგნში საინტერესოდ არის განხილული სახელოვანი ქართველი მწერლის მდიდარი ლიტერატურული მემკვიდრეობა. მოთხრობილია მის მისაბამ მამულიშვილობაზე, მშობლიური ქვეყნის ქვემარტ სიყვარულზე.

ლევან გოთუას მთლიან პიროვნებაზე, მის შემოქმედებით მრწამსზე საუბრისას, ავტორი მოხერხებულად იშველიებს სხვათა აზრსაც, აგრეთვე, თვით მწერლის გამონათქვამებსაც, რომლებიც თავისთავად ცხადყოფენ იმ მწერლურ და მამულიშვილურ კრედოს: „ვინც კალამი მოწოდებით აიღო ხელში, ამით მან ბევრ რამეზე აიღო ხელი, ბევრი რამეც ითავა. ალბათ, გაითვალისწინა, რომ თუ კალამი პატრონის ცოცხალი ნიჭითა და გულის ხორციით არ იკვებება, ისე არ კალმობს“...

და, როგორც სამართლიანად აღნიშნავს ა. მირიანაშვილი, ამ სიტყვების ავტორმაც მხოლოდ მოწოდებით აიღო ხელში კალამი, მამულის წინაშე ვალმოხდელი ნაჳიდა ამ ქვეყნიდან და მტკვრის ნაპირზე, არმაზის ხევის წმინდა მიწაში ჰპოვა სამუდამო სავანე.

ა. მირიანაშვილის წიგნი ლევან გოთუას ხსოვნის წინაშე ჩვენი მადლიერებისა და მოკრძალების ერთი გამოხატულებაა.

ელგუჯა მალრაძე
კეთილშობილი მამულიშვილი

(გაგრძელება მომდევნო ნომერში)

გეოლოგია გიორგი ძონენიძის უპირველესი გაზასვება და საქმიანობა იყო

საქართველომ წინაპრებიდან დანატოვარი მემკვიდრეობიდან ყოველივე ღირებული საღი გონებითა და ფხიზელი თვალით გადაარჩინა. ქართველები თვალის ჩინივით უფრთხილდებოდნენ ძველი ხუროთმოძღვრების, ლიტერატურის, ქანდაკების, ფერწერის, მუსიკისა და ხელოვნების ნიმუშებს. ნარსული საუკუნეების ბოობქარმა დინებამ ქართველის ხასიათი ჩამოაყალიბა, – იგი მშვიდობისმოყვარე და მშრომელია, მტერთან შეურიგებელი, პირდაპირი, მოყვარესთან ალალი და გულუხვი. ქართველის მთავარ თვისებად მიმაჩნია, რომ ჩვენებური კაცი ძნელად აიყრება მშობლიური მინა-წყლიდან. ის ვერ ეგუება უცხო ქვეყანაში შეხიზვნას. თითოეულ ქართველს ვურჩევ, სიტყვით და საქმით გაამართლოს ქვეყნის სიყვარული. (1972 წელი გაზეთი „სამშობლო“ საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე აკადემიკოსი გიორგი ძონენიძე).

გიორგი ძონენიძის შეფასების შემდეგ, თითქმის ნახევარი საუკუნე გავიდა. მიუხედავად ამისა, დღეს, მთავარი საკითხი ემიგრაციაში მყოფი ქართველების მდგომარეობაა. ინტელექტუალური ნაწილი საზღვარგარეთ მოღვაწეობს და ქვეყანაში დაბრუნების პერსპექტივას ვერ ხედავს. მომავალი თაობისთვის გიორგი ძონენიძის ცხოვრება და მოღვაწეობა თვალსაჩინო მაგალითია, თუ როგორ ემსახურო სამშობლოს. რჩეული სწავლული, კარგი პედაგოგი, სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწე, გიორგი ძონენიძეს შეუპოვარი და მებრძოლი ხასიათი ჰქონდა, მას უკანდახევა არ სჩვეოდა. მეცნიერის მდიდარ მემკვიდრეობაზე გეოლოგთა თაობები აღიზარდნენ. მან არა მარტო წმინდა თეორიული პრობლემები გადაჭრა, არამედ მრავალი გეოლოგიური გამოყენებითი ასპექტი დაამკვიდრა, რომელიც ქვეყნის ეკონომიკის საფუძველი გახდა.

მეცნიერება უმთავრესი, უმშვენიერესი და ადამიანის სიცოცხლისთვის ყველაზე საჭირო რამ არის – ანტონ ჩეხოვის ეს გამონათქვამი გიორგი ძონენიძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის თეზა იყო. დედა-ივლიტა ახალაძე დაბა ჩოხატაურში სოფელ კოხნარში ცხოვრობდა. ქალაქ ქუთაისში სამსონ ძონენიძე და ივლიტა დაქორწინდნენ. გიორგის ძალიან უყვარდა დედულეთი. 1925 წელს ის თსუ-ის ქიმიურ-ფარმაცევტული ფაკულტეტის სტუდენტი გახდა. იმავე წელს აღნიშნული ფაკულტეტი დაიხურა, სხვა სტუდენტებთან ერთად აგრონომიულ ფაკულტეტზე გადაიყვანეს. სტუდენტი მინერალოგიის საგანმა გაიტაცა, პროფესორ ალექსანდრე თვალჭრელიძის თხოვნით, საბუნებისმეტყველო ფაკულტეტზე გადავი-

და და გეოლოგიის განხრა აირჩია. მან მთელი ცხოვრება გეოლოგიას დაუკავშირა. 1943 წლიდან თსუ-ის დოცენტია, პარალელურად მუშაობდა კავკასიის მინერალური ნედლეულის ინსტიტუტის და საქართველოს გეოლოგიური სამმართველოს უფროსად და ტექნიკურ ხელმძღვანელად. გამოყენებითი გეოლოგიის მნიშვნელოვან საკითხებზე მუშაობის დროს მეცნიერული მოღვაწეობა გააგრძელა. გიორგი ძონენიძემ ძირითად მიმართულებად პალეოგეოლოგია აირჩია. 1938

გიორგი ძონენიძე სტუდენტებთან ერთად

წელს საკანდიდატო დისერტაცია დაიცვა, 1940 წელს დაინიშნა თსუ-ის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის დეკანად. მეცნიერმა კვლავ გააგრძელა პალეოგეოლოგიის პრობლემების შესწავლა. საქართველოს სხვადასხვა რაიონში ჩატარებული ინტენსიური კვლევის შედეგები აისახა მის მონოგრაფიაში – საქართველოს მიოცენურამდელი ეფუზიური ვულკანიზმი გამოყენებითი გეოლოგიის მნიშვნე-

ლოვანი საკითხი გადაწყდა, დადგინდა ბარიტის ძარღვების სივრცობრივი და გენეტიკური კავშირი ბიოსურბაზალტ-ანდეზიტური შედგენილობის ქანებით აგებულ ნაოჭა სტრუქტურებთან, რამაც ბარიტის არაერთი საბადოს აღმოჩენას შეუწყო ხელი. 1947 წელს წარმატებით დაიცვა სადოქტორო დისერტაცია. 1941 წელს გეოლოგიის ინსტიტუტში ჩამოაყალიბა განყოფილება, სადაც შეისწავლა დანალექი ფორმაციების ლითოლოგიის მნიშვნელოვანი საკითხები. ბათური ნალექების ლითოლოგია, რომელთანაც დაკავშირებულია ნახშირის საბადოები და მათ შესახებ ახალი მონაცემები. გიორგი ძონენიძის ხელმძღვანელობით დასავლეთ

საქართველოს ბათურ ნალექებში ჩატარებული კვლევები 50-იან წლებში შეჯამდა მონოგრაფიად და რამდენიმე ნაშრომად, გადაიჭრა პალეოგეოგრაფიის და ლითოლოგიის პრობლემები. აღნიშნულ სამუშაოებს მოჰყვა გელათის მიდამოებში, ნახშირიანი წყების ზედა ნაწილში, აუტიგენური ანალციმის საბადოს აღმოჩენა, რომელიც ყოფილ საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე პირველი იყო. მეცნიერულ მუშაობასთან ერთად ის აქტიურ სამეცნიერო მოღვაწეობას ეწეოდა. 1951-1955 წლებში საქ. მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი მდივანი იყო. 1959 წელს მან გეოლოგიურ ინსტიტუტში ჩამოაყალიბა ჯერ პალეოგეოლოგიის ლაბორატორია, შემდეგ განყოფილება, ჩვიდმეტი წელი იყო ხელმძღვანელი. გიორგი ძიჭენიძეს განსაკუთრებული აღიარება მოუტანა 60-იან წლებში გამოქვეყნებულმა ფუძემდებლურმა შრომებმა, რომლებიც მიეძღვნა გეოლოგიაში ახალ მეცნიერულ მიმართულებას, ვულკანიზმის როლს დანალექი ქანებისა და მადნების წარმოშობაში. ოკეანეებში და კონტინენტებზე მიმდინარე თანამედროვე ვულკანიზმის მოქმედების შედეგების ანალიზის საფუძველზე, იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ საშუალო სიმძლავრის ვულკანის ამოფრქვევას, რომელიც ჩვეულებრივ დამახასიათებელია გეოსინკლინებისათვის, მოჰყვება სიღრმიდან დიდი რაოდენობის პირველადი ენდოგენური მასალის ზღვის ფსკერზე ამოტანა. მისი წარმოდგენით გეოსინკლინებში ვულკანური ცენტრები განლაგებული იყო ისეთივე სიმჭიდროვით, როგორც თანამედროვე წყნარი ოკეანის სარტყელში და ნალექების ძირითად მკვებავ წყაროს წარმოადგენდა. ვულკანიზმის ხასიათისა და ნალექდაგროვების აუზში ვულკანოგენური მასალის ტრანსპორტირების გზების გათვალისწინებით გიორგი ძიჭენიძემ პირველმა შესთავაზა მადანწარმოქმნის პროცესების და მათთან დაკავშირებული ვულკანური საბადოების კლასიფიკაცია; მინისზედა-ვულკანოგენური, წყალქვეშა-ვულკანოგენური და ვულკანოგენურ-დანალექი. მან წამოსწია საკითხი შემცველი ქანების ლითოლოგიის გავლენის შესახებ, მადნიან დანაგროვთა ფორმირებაზე. **მსოფლიო მეცნიერებაში ასეთი მასშტაბურობით**

მხოლოდ გიორგი ძიჭენიძის მიერ არის შესწავლილი ვულკანოგენური მოვლენების მნიშვნელობა ფართო გეოლოგიურ პროცესებში. 1958-1959 წლებში გიორგი ძიჭენიძე თსუ-ის მეტექსმეტე რექტორი იყო. 1959-1976 წლებში დაინიშნა საქ. უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარედ, პარალელურად იყო საქ. მეცნიერებათა აკადემიის გეოლოგიური ინსტიტუტის პალეოგეოლოგიის განყოფილების გამგე. გიორგი ძიჭენიძე აირჩიეს ლონდონის გეოლოგიური საზოგადოებისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ვულკანოლოგთა და სედამენტოლოგთა ასოციაციების წევრად. გამოქვეყნებული აქვს 150 სამეცნიერო ნაშრომი, მათ შორის 10 მონოგრაფია.

1976 წლის 5 მაისს გეოლოგიურ ინსტიტუტში თავის კაბინეტში გიორგი ძიჭენიძე მოულოდნელად გარდაიცვალა. მთელი ცხოვრების მანძილზე თავდადებით ემსახურა საყვარელ საქმეს და ხალხს. ის თითოეული ადამიანის კეთილდღეობისთვის იბრძოდა...

გიორგი ძიჭენიძის ცხოვრება კარგ ზღაპარს ჰგავდა, მას ფორტუნამ გაუღიმა, დაულაღავმა შრომამ ნაყოფი გამოიღო, მეცნიერებაში წარმატებას და აღიარებას მიაღწია, მაღალი თანამდებობები ეკავა, ბედნიერი იყო ოჯახით, ჰყავდა საყვარელი მეგობრები და ნათესავები. მიუხედავად ამისა გიორგის თაობა ტრაგიკული თაობაა, მათ ღმერთი წაართვეს, თავისუფალი აზრის გაფიქრებაც კი აკრძალული ჰქონდათ, იძულებული იყვნენ ნიღბებით ეცხოვრათ. ის კომპარტიის წევრი იყო, თუმცა ბოლო ოცი წელი ამ პარტიის არაფერი არ სწამდა. საქართველოს ხელისუფლებაში ჩვიდმეტწლიანი მოღვაწეობა მისი სულიერი ტანჯვის მიზეზი გახლდათ, არ ჰქონდა ლიდერის ფსიქოლოგია, მიუხედავად ამისა, იყო პრინციპული, პირდაპირი და მომთხოვნი. გიორგი ძიჭენიძემ საყოველთაო ჭაობიდან სუფთად გამოსვლა შესძლო, რაც მისი დიდებუებოვანობის დასტურია.

ლელა სურმავა

ილია ჭავჭავაძის ბარდაცვალება

არქიმანდრიტ ამბროსის მიერ (ხელაია) წარმოთქმული სიტყვები 1907 წლის 8 სექტემბერს სიონის საკათედრო ტაძარში ილიას პანაშვიდის წინ:

...ვკადნიერდები და ვბედავ ამ დიდებული ცხედრის წინ ვთქვა ორიოდ სიტყვა...

დღეს, მთელი საქართველო დასტირის დიდებული მამულიშვილის ცხედარს. დღეს, ჩვენმა ქვეყანამ დაკარგა უდიდესი მგოსანი, საუცხოო და თავდადებული საზოგადო მოღვაწე, სიამაყე ეროვნული ლიტერატურისა. აღარ გვყავს ილია ჭავჭავაძე – მოჭირნახულე თავისი ერის. ბარბაროსმა ბინძური ხელით მოკლა იგი.

მაგრამ... მოკვდა კი დიდი ილია?! – იქმენ მორწმუნე, ვიდრე სიკვდილამდე, და მოგცე შენ გვირგვინი იგი ცხოვრებისაო (გამოცხადება 2,10), გვიბრძანებს ჩვენ უფალი, მოციქული იოანე ღვთისმეტყველის პირით და გვისახავს, თუ როგორი უნდა ვიყოთ, ამ ქვეყნად რომ დავიმკვიდროთ გვირგვინი უკვდავებისა. ნეტარია ის, ვინც პირნათლად ასრულებს თავის მოვალეობას, სწამს და თავგანწირულად ემსახურება სიმართლეს – პატიოსან არს წინაშე უფლისა სიკვდილი (ფსალმუნი 115,6). იგი უკვდავია და უკუნისამდე დარჩება მადლიერ ერში. ასეთი კაცი სიკვდილის შემდეგ, ისევ მასწავლებელი და დამრიგებელია, რადგან მოციქულის თქმით, სიკვდილის შემდეგაც მეტყველებს (ებრ. 11,4).

მაშასადამე, არ მომკვდარა ილიაც, – ის ცოცხალია. მხოლოდ გარდაიცვალა სიკვდილისაგან ცხოვრებად. თუმცა დადუმდნენ მჭერმეტყველებით განთქმული ბაგენი, მაგრამ მისი საქმე ლაღდებენ და მუდამ ილაღდებენ... ილია უკვდავად დარჩება, ვიდრე ქართველი ერი იარსებებს. მეტსაც ვიტყვით, – ქართველები რომ გადაგვარდნენ, უკუღმართი დროების გამო, დიდებული მგოსნის ხსოვნა არ დაიკარგება, რადგან მისი ნაწარმოებები ეკუთვნის, არა მარტო ქართველ ერს, არამედ კაცობრიობას, რომლის ნაწილს შეადგენს ქართველობა...

განსვენებული მრავალმხრივ მოღვაწეობდა სამშობლოს საკეთილდღეოდ. ამიტომ, ასე მწარედ დასტირის მას მთელი საქართველო. მაგრამ... ქართველნი, დაუვინყარია, არა ილიას გლოვა, არამედ ბედისგან განწირული ჩვენი სამშობლო – მისი დამკარგავი... საკმარისი არ იყო, რაც უკუღმართმა დროებამ და ვითარებამ დაგვატეხა თავს, აღუწერელი უბედურება რომ არ დაგვემატებინა?! მაგრამ... დასაჯერებელია ეს უმაგალითო, ბარბაროსული მკვლელობა ჩაედინა საქართვე-

ლოს შვილს. შვილს იმ ქვეყნისა, რომლის თავგანწირულ ღვაწლში გაატარა განსვენებულმა მთელი ორმოცდაათი წელი...

თუკი ეს ბრალი დაედო ქართველობას, მაშინ ჭეშმარიტად ჩვენი გახრწნილობა, ზნეობრივი დაცემა, ველურობა, უკუღმართობა იქნება სატირალი. კარგად უნდა დაფიქრდეთ, თუ გვსურს, დავრჩეთ ქართველ ერად. განსვენებული კი, ნეტარია. მან კეთილად განვლი გზა, მისი კვალი არასდროს ნაიშლება, ეკლიანი გზა გაკაფულია. ილია სიცოცხლის ბოლო წუთამდე, ერთგულად ემსახურებოდა იმ იდეალებს, რომლებიც ამ ნახევარი საუკუნის წინ აირჩია, ერთი ნაბიჯით არ გადაუხვევია, არ უღალატია... მოციქულის თქმით, გზა არის მისთვის გვირგვინი ცხოვრებისა (გამოცხადება 2.10) გვირგვინი უკვდავებისა.

...ილიას გარდაცვალებას ჩვენთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს, უთუოდ ბევრს გვასწავლის!.. მივიჩნიოთ, ეს ბარბაროსთაგან დაღვრილი სისხლი, ჩვენი ერის ცოდვების განწმენდად, უკუღმართი გზიდან მოქცევადა, ქართველების გასაერთიანებლად...

შევეფიცოთ ცხედარს, რომ ვიქნებით მისი ცნებების აღმასრულებელი, რომლებიც განსვენებულმა თავისი მოღვაწეობით გვიანდერძა...

გვექნება ერთობა ეროვნული იდეალების მიმართ, მაშინ კიდევ შესძლებს ჩვენი სამშობლო, შვას ილიას მსგავსი მოღვაწე, და საბოლოოდ გაიხარებს მისი უკვდავი სული.

ღმერთო მაღალო და ძლიერო, გვაკმარე ეს უბედურება, იყოს ბოლო მსხვერპლი სამშობლოს საკეთილდღეოდ და ჩვენი ეროვნული ცოდვების გამოსასყიდად. მომავალში მსგავსი უკუღმართი მოქმედებები არ გამეორდება და ერთად შევეუდგებით სამშობლოს აღორძინებას. თუ ასეთი მისია დაგვდო ამ მსხვერპლმა, ეს იქნება უკანასკნელი დიდი ღვაწლი ილიასი – მისი ხანგრძლივი შრომის სასურველი ნაყოფი და გვირგვინი. ჩვენგან კი, ნამდვილი ვალის გადახდა, მისი ანდერძის აღსრულება და პატივისცემა განსვენებულის ხსოვნის.

ღმერთმა მოგვცეს ეს უნარი...

საუკუნოდ იყოს ხსენება შენი, მამულისთვის თავდადებულო, მგოსანო ილიავ!..

ამავე დღეს, 8 სექტემბერს, სიონის საკათედრო ტაძარში ვასილ კარბელაშვილმა წარმოთქვა გამოსათხოვარი სიტყვები. მან ქრისტიანული მო-

ვასილ კარბელაშვილი

საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი (ხელაია)

ძღვრების ფონზე, გამალა ილია ჭავჭავაძის ცხოვრება და შემოქმედება. საგულისხმოა იმ თვალსაზრისით, რომ ვასილ კარბელაშვილმა საზოგადოებას მოუწოდა განსაკუთრებული სიფრთხილისაკენ. მან აღნიშნა, – სამარცხვინოა კალმის ბოროტად გამოყენება და დაუფიქრებელი აზრების წარმოთქმა, რასაც თავად ილია დიდი სიფრთხილით ეკიდებოდა!.. ასეთი კაცის მოკვლა, მიუტევებელი და შეუნდობელი ცოდვაა. თუ ილია არ დაინდეს, ვის წინაშე უნდა შეუკრთეს ხელი ამ მტარვალს?..

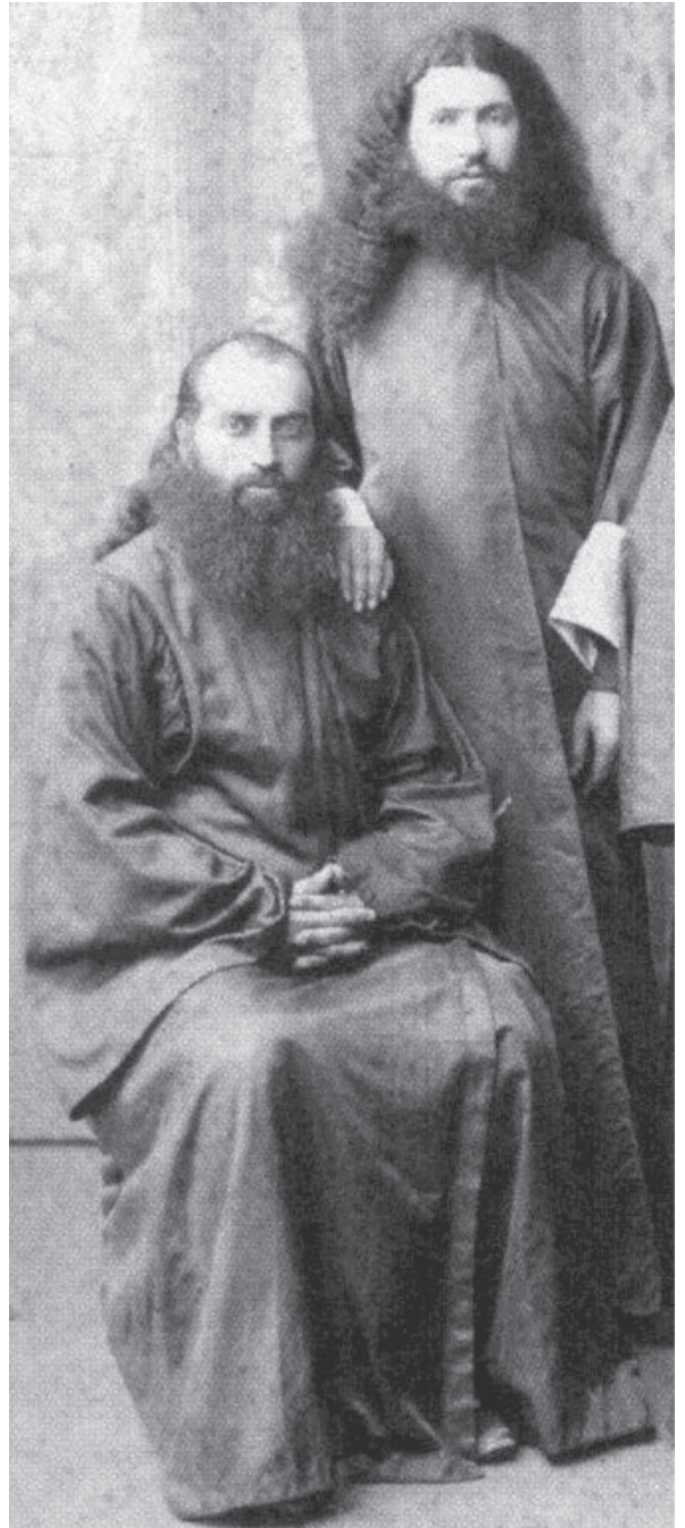
1989 წელს თბილისში გამოცემულ კრებულში ილია ჭავჭავაძის სიკვდილი და დასაფლავება – 151-ე გვერდზე ვკითხულობთ, – ათასობით ადამიანი მოდიოდა სიონის საკათედრო ტაძარში საყვარელი ნეშტის წინაშე მუხლის მოსაყრელად და გამოსათხოვებლად. წესრიგი არ დარღვეულა, რადგან ხალხი იცავდა. განსვენებულის ცხედართან მუდმივად მორიგეობდა ოთხი-ხუთი კაცი. მოჰქონდათ გვირგვინები, ყვავილები, ამკობდნენ კუბოს. მოდიოდა სხვა ეროვნების ხალხი. სიონის საკათედრო ტაძრის ღვთისმშობლობის დღესასწაული სამგლოვიაროდ შეიცვალა. ამ დღეს, ოთხმა ეპისკოპოსმა იმერელ-ქართლ-კახეთის სამღვდელთა წარმომადგენლებთან ერთად, გადაიხადეს წირვა და პანაშვიდი. წირვის შემდეგ, სიტყვები წარმოთქვა მღვდელმა ვასილ კარბელაშვილმა. მეორე პანაშვიდი გადაიხადეს ამავე დღეს 2 საათზე. სიტყვები წარმოთქვა არქიმანდრიტმა ამბროსმა. ბევრი ხალხი დაესწრო, მეორე პანაშვიდის შემდეგ, სიტყვები წარმოთქვა გ. ბ. გვაზავამ, ისაუბრა პოეტის მოღვაწეობაზე, როგორც სამწერლო, ისე საზოგადო სარბიელზე. ამავე დღეს ტფილისის სასულიერო სემინარიამ გადაიხადა პანაშვიდი. სალამოს ლოცვის შემდეგ, სიტყვები წარმოთქვა მღვდელმა ვასილ კარბელაშვილმა.

ცხადია, ვასილ და პოლიევქტოს კარბელაშვილებს არქიმანდრიტ ამბროსთან მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდათ. 1921-1927 წლებში, როცა საქართველოს კა-

თოლიკოს-პატრიარქი იყო, მათი ურთიერთობა უფრო საინტერესო გახდა.

...როცა თბილისიდან ზაფხულობით კასპის რაიონის სოფელ ქვემო ჭალაში, შევდივარ იმ სახლში, სადაც დაიბადნენ ჩემი პაპა ანდრია კარბელაშვილი და მისი უმცროსი ძმები ვასილი და პოლიევქტოსი, ყოველთვის ვიხსენებ მათ მიერ განვლილ წლებს, ღირსეულ მოღვაწეობას და მათ მეგობრობას საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქთან ამბროსისთან (ხელაია)...

ანდრე კარბელაშვილი

წმინდანები პოლიევქტოს და ვასილ კარბელაშვილები

ქვევისა და ქვევის ღვინის ფენოქანი

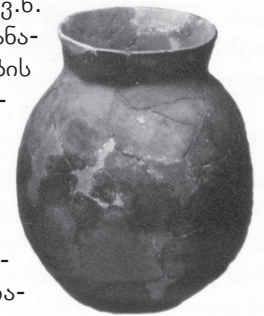
პროფესორ გიორგი ბერიძის ხსოვნას მიეძღვნა ახალი ნიგნი ქვევი და კახური ღვინო, – ნარმოდგენილია ქვევისა და ქვევის ღვინის ჩამოყალიბებისა და განვითარების მოკლე ისტორიული ექსკურსი უძველესი დროიდან დღემდე. გაანალიზებულია ბოლო წლების ექსპერიმენტული კვლევები. ვაზის სხვადასხვა ჯიშის ყურძნის მაგარი ნაწილების და ღვინოების აქროლადი და არააქროლადი არომატნარმომქმნელი ნაერთების რაოდენობრივი და თვისობრივი შემადგენლობის ამსახველი მასალები. ნაჩვენებია მათი როლი კახური ღვინის არომატსა და გემოს, მათი ანტიოქსიდანტური უნარიანობის ჩამოყალიბებაში. ქვევის ღვინის გამორჩეულობის დამადასტურებელი კვლევები, არომატნარმომქმნელ ნაერთთა ცალკეული ჯგუფების თუ კომპონენტების მნიშვნელობა კახური ღვინის მდგრადობის და ტიპიურობის ჩამოყალიბებაში. მონოგრაფიული ნაშრომი პირველი ცდაა, ნიგნის ამგვარი გამოცემის. განკუთვნილია, როგორც მეღვინეობის დარგში მომუშავე სპეციალისტებისა და სტუდენტებისთვის, ასევე ღვინის დაყენებით დაინტერესებული პირებისთვის.

თეიმურაზ ლლონტი, ზურაბ ლლონტი

უკვე ჩნდება მოზრდილი, პირგაშლილი, განიერყელიანი თიხის საღვინე ჭურჭელი (ახალი ყინვალი; ქვაცხელი). ქვევის განვითარების ახალ ეტაპზე უნდა მიგავნიშნებდეს ძვ.წ.აღ. II ათასწლეულის პირველი ნახევრის მონითალოდ გამომწვარი დიდი ზომის თიხის საღვინე ჭურჭელი, პირგადმოკეცილი ყელით (თრიალეთი). ეს დრო უნდა მივიჩნიოთ, პირველ საფეხურად თანამედროვე ქვევის ყელის ჩამოყალიბების გზაზე.

ყურადღებას იწვევს მაღალი ოსტატობით შესრულებული პირგაშლილი, განიერმუცლიანი, ვინროპირიანი სარიტუალო ქვევი (სამადლო ძვ.წ. აღ. IV-III ს.ს.). ლოგიკურია, თანამედროვე ქვევის ჩამოყალიბების გზაზე, მემკვიდრეობის შემოქმედებითი განვითარების უწყვეტი ციკლი. ხუთი წლის წინ ალავერდის მონასტრის ეზოში, წმინდა გიორგის სახელობის ტაძრის ჩრდილოეთის კედლის მიმდებარედ გათხრილი VIII-IX ს.ს. დათარიღებულ მარანში ერთ-ერთი ქვევი სწორედ პირგაშლილყელიანი გვხვდება, რაც შორეული ტრადიციის გამოძახილი და სიმბოლური ნიშანია.

თიხის პირგაშლილყელიანი ჭურჭელი, ბერიკლდეების ნამოსახლარი, ძვ.წ. IV ათასწლეულის დასაწყისი

თიხის უყელი ჭურჭელი – „დერგი“, შულავერი, ხრამის დიდი გორა. ძვ.წ. VI-V ათასწლეულები

ქვევრში ღვინის დაყენება საქართველოში ათასწლეულთა მანძილზე მომდინარე უწყვეტი და ცოცხალი ტრადიციაა, და 8000 წელს ითვლის. ამ რეალობის დადგენაში არქეოლოგია გვეხმარება. სამხრეთ საქართველოს სოფელ შულავერის სახლოვეს, ხრამის დიდ გორაზე აღმოჩენილია თიხის საღვინე ჭურჭელი, ეგ.წ. დერგი და თიხის სხვა ჭურჭლის ნამტვრევები. თიხის ჭურჭელი თარიღდება ძვ. წ. აღ. VI ათასწლეულით,

ჭურჭელი თავისი ფორმით, შესრულების დონით და დანიშნულებით მნიშვნელოვანი დასკვნების საშუალებას გვაძლევს, – ჭურჭლის ყელთან, ოთხივე მხარეს გამოძერწილი ყურძნის მტვევის სტილიზებული გამოსახულებები, მიგვანიშნებს ამ ჭურჭლის დანიშნულებაზე, რომ ეს საღვინე ჭურჭელია, რაც ადასტურებს მისი შემქმნელის მხატვრული აზროვნების დონეს. დერგის ფორმა არა მარტო დახვეწილი და ლაკონიური, არამედ ტექნოლოგიური თვალსაზრისით მიზნობრივად გააზრებული და ოსტატურად შესრულებულია. მისი კვერცხისმაგვარი ფორმა, გამობერილი გვერდებით და შევიწროებული ბოლო, მიგვანიშნებს ღვინის დაყენების ცოდნასა და გამოცდილებაზე. სამემსრულებლო ოსტატობის გარკვეულ სიმაღლეზე, არქეოლოგიურ მონაცემებზე დაყრდნობით, თანამედროვე ქვევი უნდა მოვიაზროთ, როგორც შულავერის დერგის, მემკვიდრეობითი და შემოქმედებითი განვითარების შედეგი, რასაც ადასტურებს ნეოლით-ენეოლითის პერიოდი, შემდგომ შუა და გვიანბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიური მასალები (1). თუ ძვ.წ. აღ. VI ათასწლეულის თიხის საღვინე ჭურჭელი უყელია, IV ათასწლეულში გვხვდება თიხის ჭურჭელი მცირე ზომის პირგაშლილი ყელით (ბერიკლდეების ნამოსახლარი), ხოლო ძვ.წ. აღ. III ათასწლეულს

თიხის პირგადმოკეცილი ჭურჭელი – „დერგი“, თრიალეთი, ძვ.წ. ათასწლეულის I ნახევარი.

თიხის პირგადმოკეცილი ჭურჭელი – „დერგი“, თრიალეთი, ძვ.წ. II ათასწლეულის I ნახევარი

ძვ.წ. აღ. VI ათასწლეულით დათარიღებულ თიხის ჭურჭელში ღვინის დაყენება, დასტურდება ამ ჭურჭელში აღმოჩენილი ვაზის ყვავილის მტვერის არსებობით, მიგვანიშნებს, რომ თიხის ჭურჭელში ყურძენი იჭყლიტებოდა და ყურძნის ტკბილი დუღდა სრულ ჭაჭაზე (კანი, კლერტი, ნიპნა), ისევე, როგორც დღეს კახური ღვინის დაყენების დროს. ამ დასკვნას უფრო ამყარებს, თიხის ჭურჭელში დაფიქსირებული ღვინის ორგანული მჟავების დანალექი, ნითელი ღვინის კვალი. ჩნდება კითხვა, – როგორ გაჩნდა ვაზის ყვავილის მტვერი მნიფე

ყურძნის მტევანზე, როცა ვაზი მაისში ყვავის, ხოლო ყურძენი სექტემბერში მწიფდება? ექსპერიმენტულად დადასტურდა, რომ ყურძნის მტევანი ყვავილობის დროს ზედაპირზე იკავებს ვაზის ყვავილის მტვერს და ინარჩუნებს მას მწიფობამდე.

შულავერის თიხის საღვინე ჭურჭელი **დერგი** უძველესი ხანის ერთადერთი არქეოლოგიური ძეგლია საქართველოში. ამ საღვინე ჭურჭლის პირველობა შემთხვევითი არ ყოფილა, როგორც ირკვევა, შულავერის მიკროზონა საუკეთესო ადგილი იყო კახური ტიპის მისაღებად. პროფესორ კ. მოდებაძის თქმით, XX საუკუნის 20-იან წლებში შულავერის მიკროზონის ვენახები 600 ჰა-მდე ფართობზე იყო გაშენებული. სავენახე ადგილების იდეალური მდებარეობა, ნიადაგის შესაბამისი ფიზიკური თვისებები, განაპირობებდა ამ მიკრორაიონში მაღალი ლირსების ღვინის მიღებას და კახეთის ზემო მხარის ღვინოებს არ ჩამორჩებოდა. აღსანიშნავია **ხარმან თავას, მანჩკალანთ და მდივანთ** ბაღები, რომლებიც საკმაო ექსტრაქტულობის მქონე კახური ტიპის ღვინოებს იძლეოდა.

თიხის პირგაშლილყელიანი ჭურჭელი – „დერგი“, ახალი ყინვალი, ძვ.წ. III ათასწლეული

ვიდრე კახეთში ნეოლითის ხანის თიხის საღვინე ჭურჭლის ტოლფარდი არქეოლოგიური ძეგლი არ აღმოჩნდა, ჩვენი ვარაუდით, ქვევრში ღვინის დაყენების უძველეს კახურ წესს სწორედ შულავერის მიკრორაიონში დაედო საფუძველი.

შულავერის კულტურის მნიშვნელობა, მხოლოდ იმით როდი ამოიწურება, რომ შულავერში აღმოჩენილია თიხის პირველი საღვინე ჭურჭელი **დერგი**, ვაზის ყვავილის მტვერი და წითელი ღვინის დანალექი, თიხის ჭურჭლის ნატეხზე. არამედ ჩვენ ვხედავთ მრავალდარგოვანი, შიდამეურნეობრივი სტრუქტურის პირველსაწყისებს, რასაც ადასტურებს იქ აღმოჩენილი ყველა შინაური ცხოველის ნაშთი. მარცვლეული კულტურების – ხორბლის, ცხრა და ქერის ხუთი სახეობის, ასევე, ბარდის ოსპის, შვრიისა და სხვების არსებობა. არქეოლოგიური მასალები – ირმის რქის სახნისი, ვულკანური მინის, ობსიდიანის კაჟისგან დამზადებული დანიხები ფირფიტები, საჭრისები, საფხეკები, ნამგლის ჩასართები და სხვა იარაღები. ასევე აღმოჩენილია საყოფაცხოვრებო დანიშნულების თიხის ჭურჭელი, სამკაულების (ცალკეული დეტალები და თარიღდება ძვ.წ. აღ. VII-V ათასწლეულებით – **შემთხვევითი როდი უწოდეს შულავერის კულტურის ეპოქას ნეოლითური რეკოლუცია.**

ამ ეპოქის კულტურული მონაპოვარია ბოლო დროს, შულავერის არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი ფილიგრანულად გამოკვეთილი ძვლის კოვზი და ძვლის სადგისები, სამსჭვალეები და სხვ. მიგვანიშნებს, რომ კარგად ჰქონდათ ათვისებული ძვლისა და ირმის რქის დამუშავების ტექნოლოგია, – **შულავერის კულტურული მონაპოვარი ცივილიზაციის პირველ და უძველეს საფეხურს წარმოადგენს.**

ყურძნის დედოს ფანოქანი

მავანი ამფორას და ქვევრს ერთმანეთისგან ვერ არჩევნ, ეს ტერმინები, ალბათ, სინონიმებად მიაჩნიათ. **ამფორა** არ არის ქვევრი, ის ქვევრის მსგავსი ჭურჭელია, ქვევრისგან განსხვავდება კონფიგურაციით და დანიშნულებით. ქვევრი მინაში ყელამდეა ჩაფლული, იგი მყარი, ხანგრძლივი დროის მანძილზე დასაღვლებელი და

დადუღებული ღვინის დასავარგებელი ჭურჭელია, განაპირობებს მაღალი ხარისხის სამკურნალო, კვებითი და დიეტური თვისებების მქონე ღვინის მიღებას. ქვევრის მსგავსი ტიპის ჭურჭელს ვხვდებით ახლო აღმოსავლეთის, სამხრეთ კავკასიის და ხმელთაშუაზღვის აუზის ქვეყნებში, უპირატესად, ამფორის სახით. ჭურჭელს ზეთის გამოხდის ტექნოლოგიაში ან სხვა სითხის ტრანსპორტირებისთვის იყენებდნენ. ნაირი-ურარტუში ძვ.წ. აღ.-ის დასასრულს, ქვევრის მსგავსი ღვინის ჭურჭელი მინაში სანახევროდ იყო ჩაფლული.. ეს წესი დღესაც არის შემორჩენილი სამხრეთ კავკასიის ზოგიერთ რეგიონში. თუმცა ვერ უზრუნველყოფს ღვინის დადუღების და დავარგისებისთვის საჭირო ოპტიმალური ტემპერატურის სტაბილურ შენარჩუნებას. მაღალი ხარისხის თეთრი და წითელი კახური ტიპის ღვინო მიიღება მხოლოდ კახეთში, ისიც გამორჩეულ მიკროზონებში – **რქანთიელის, ხიხვის, კახური მწვანის, კახური მცვივანის, ქიხის და საფერავის ვაზის ჯიშების ყურძნისგან.** თეთრი კახური ღვინო მიიღება, როგორც თეთრყურძნიანი ჯიშების სეპაჟით (გარკვეული პროცენტული შემცველობით), ასევე დამოუკიდებლად, შეურევლად, თითოეული ჯიშისგან. კახური ტიპის მიღებას რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს: 1. ვაზის ჯიში; 2. ნიადაგურ-კლიმატური პირობები; 3. ღვინის დასაღვლებელი და დასავარგებელი ჭურჭელი – ქვევრი; 4. ქვევრის შაქრიანობა (23-26%).

დაწყლებილი დურდო თავსდება ქვევრში. ყურძნის ტკბილი ალკოჰოლური დუღილი მიმდინარეობს სრულ ჭაჭაზე (მარცვლის კანი, კლერტი, ნიჰნა), დაახლოებით ორ კვირაში, ბუნებრივ საფუარზე, ქვევრში დადუღებული ღვინო შეივსება იმავე შინაარსის ღვინით (ჭაჭიანად), ჰერმეტიკულად იხურება, თიხით შემოიგოზება და ღვინო ვარგდება ჭაჭაზე ხუთი-ექვსი თვის განმავლობაში. შემდეგ ჭაჭაზე დანმენდილი ღვინო არის კრისტალური გამჭვირვალობის, სტაბილური, არ საჭიროებს დამუშავებას. ღვინო ინარჩუნებს ყურძნის მაგარი ნაწილებიდან ღვინოში გადმოსულ არომატნარმოქმნილი და ფენოლური ნაერთების მწყობრ თაიგულს. გამოირჩევა სინაზით, სრული სხეულით, ხავერდოვნებით და განსაკუთრებული არომატით.

ქვევრის კახური ღვინო მაღალპრესტიჟული სასმელი იყო არა მარტო ამიერკავკასიაში, არამედ, რუსეთის იმპერიაში. მართალია, კახური ღვინო ევროპასა და დანარჩენ მსოფლიოში XIX საუკუნეში არ გადიოდა, მაგრამ მას მაღალ შეფასებას აძლევდნენ საქართველოში ჩამოსული ევროპელები. 1859 წელს საქართველოში სტუმრად მყოფი ცნობილი ფრანგი მწერალი ალექსანდრე დიუმა (მამა), რომელიც ღვინის მოყვარული და შემფასებელი იყო, აღნიშნავდა: **ღმერთმა ქართველებს მისცა საუცხოო კახური ღვინო, რომელიც არ ათრობს, უფრო სწორად თავში არ უვარდება მსმელს...**

ცნობილმა იტალიელმა ენოლოგმა, დოქტორმა დონატო ლანატიმ 2008 წელს ალავერდის მონასტრის მარანში, ქვევრის გახსნის შემდეგ, კახური ღვინო დააგემოვნა და თქვა: **ჩვენი ცოდნა ვერ სწვდება ამ დიდ საიდუმლოს, ეს მხოლოდ ზეენოლოგიის სფეროს განეკუთვნებაო.**

2015 წელს ცნობილმა საერთაშორისო ექსპერტმა, საფრანგეთის გრანკრუს ასოციაციის პრეზიდენტმა, ოლივიე ჰუმბრეხტმა ალავერდის მონასტრის მარანში,

ქვევრის კახური ღვინოების დაგემოვნების შემდეგ, ასეთი სიტყვები წარმოთქვა: ისეთი შეგრძნება მაქვს, თითქოს წარსულში ვმოგზაურობ, თითქოს ძალმიძს, ერთ ჭიქაში მოვაქციო ცა და დედამინა. არაჩვეულებრივი ღვინო ენერგიით გავსებს. მოგიწოდებთ, არ შეწყვიტოთ თქვენი ტრადიციით ღვინის დაყენება. წლებმა გვიჩვენა, რომ ამ მეთოდით ფანტასტიკური ღვინო მზადდება, ეს ღვინოები მსოფლიოს აუცილებლად უნდა გააცნოთ...

ჩნდება კითხვა, – რა არის ის მასაზრდოებელი წყარო, რომელიც ქმნის ადამიანის კვებით, დიეტურ და სამკურნალო თვისებების მქონე სასწაულ სითხეს – ქვევრის კახურ ღვინოს; რა ზეგავლენას ახდენს ქვევრი ამ უნიკალური პროდუქტის ჩამოყალიბებაზე?

ამ შემთხვევაში პირველსაწყისებად უნდა მოიაზრებოდეს ჭაჭა – ყურძნის მაგარი ნაწილები და თავად ქვევრი. ქართველები ჭაჭას **დედოს** უწოდებდნენ, – რა ფენომენია **დედოდ** წოდებული ჭაჭა?

ვფიქრობთ, ღრმა სიმბოლიკას უნდა უკავშირდებოდეს ყურძნის მაგარი ნაწილების – ჭაჭის **დედოდ** მოხსენიება.

რატომ შეარქვა ქართველმა კაცმა დედის სახელი ყურძნის მაგარ ნაწილებს? – დედა არა მარტო შობს თავის პირმშოს, არამედ ძუძუს აწოვებს, ასწავლის სიარულს, ადამიანად აყალიბებს. როგორც ჩვენში ამბობენ, ფეხზე აყენებს, გადასცემს ყოველივე საუკეთესოს, რაც კი აბადია. ამიტომ ამბობს ქართველი – ღვინო დავაყენო. გამოთქმა **ღვინის დაყენება** – ძველი წარმომობისაა. ჩვენ პლანეტას ქართულად **დედამინა** ჰქვია. ქართულ ენაში დედა ყოველივეს საწყისი და ფუძეა – **დედა-**

-ენა, დედა-ბოძი, დედა-ბუნება, დედა-მინა, დედა-ქალაქი და ა.შ. მინა ქართველისთვის დედაა, ჩვენ ხომ მინისგან ვართ მოზეული და ღმერთისგან სულშთაბერილი. ქვევრიც ხომ მინის ანუ დედის პირმშოა. მინისგან მოზეული და ღრმად შთაფლული დედის – მინის წიაღში, სადაც დედო წარმოშობს და აყალიბებს კახურ ღვინოს.

ქვევრი აგებულია თიხისგან (მინისგან), რომელიც მდიდარია ორგანული და არაორგანული ნაერთებით. ღვინისთვის თიხის ქვევრი ბუნებრივი არეა, რომელიც მდიდარია მინერალური ნივთიერებებით, იმ საკვებით, ვაზი მინის წიაღიდან რომ კვებავდა და ამნიფებდა ნაყოფს – ყურძნის მტევანს. დაჭყლეტილი ყურძენი უბრუნდება იმ დედაგარემოს, საიდანაც წარმოიშვა, ანუ ბუნებრივ საწყისს, ახალ თვისობაში გადასულს, აქვს განვითარებისა და სრულყოფის ბუნებრივი პირობები.

ქვევრის გახსნის ჟამი არის პირველი გასაღები, იმ დიდი საიდუმლოების შეცნობის, ქვევრის წიაღში უფლის განგებულობით რომ არის ჩადებული. ქვევრის გახსნა შთამბეჭდავი, მოლოდინით სავსე, დაუვინყარი ეტაპია. ამ სიღიადეს სწორედ მაშინ შევიგრძნობთ, როცა ჩავხედავთ ქვევრის პირზე მომდგარ კამკამა ღვინოს, მდუმარებაში მყოფ, დედის მკერდზე მეფური ძილით მძინარე, მის უდიდებულესობას – ქვევრის ღვინოს. ჭაშნიკის დაგემოვნების დროს, თანდათან იღვიძებს ღვთიური სითხე და გვაფრქვევს ნელსურნელებას. ენას სიამოვნებით ესალბუნება და გულს წარმოუდგენელი სიხარულით აღავსებს...

თეიმურაზ ლლონტი, ზურაბ ლლონტი

... იგი ნაყოფი ჩვენის ტვინისა, რომელსაც ჩვენ-
დურს ტვინის წყნად უთვლიან, სწორედ იგი ნაყოფი,
ტრისებრს ჩვენის ტვინისა, და თუ ჩვენი ტვინი
იღვებმე გზას გაიხსნის საქვეყნო ბაზრისას, სწორედ
ამ ტრისების წყალობით გაიხსნის...

წმ. ილია მართალი გვგვავდა

დეზნიტო ულტეხილი

გუმბერ ჯემგარიანი

რამდენიმე დღეა, ომარშიარაში ვართ.

საოცარია, როგორ ახერხებენ ჩვენი კეთილი მასპინძლები დღეში ორჯერ-სამჯერ ამდენი სტუმრის, ასე ლამაზად გამასპინძლებას...

ყოველ დღით, საუზმემდე, ეზოში გამოვდივარ, დიდი ხის ჩრდილქვეშ, უზარმაზარ ქვა-მაგიდასთან ვჯდები და წინა დღით ჩანერილ მასალას ვანესრიგებ.

სოხუმში დაბრუნება თილისმასავით მუდამ გვერდით მიდევს.

საოცარი წიგნია. სამწუხაროდ, ხშირად მას აღიქვამენ, როგორც მხატვრულ-დოკუმენტურ პროზას, რომელშიც მძაფრადაა აღბეჭდილი ის კომმარული დღეები, მშობლიური კუთხიდან გამოძევებულმა ადგილობრივებმა რომ გადაიტანა საკენ-ჭუბურის ულტეხილზე...

ჩემთვის ეს წიგნი ბევრად მეტია, ვიდრე მხოლოდ მხატვრულ-დოკუმენტური პროზა.

ჩემთვის ესაა წიგნი – ზარის დარისხება.

ესაა წიგნი, რომელმაც თითოეული ჩვენგანი საკუთარ სულში უნდა ჩაახედოს. სარკე, რომელმაც თითოეულს საკუთარი თავი უნდა დაანახოს; წიგნი, რომელმაც თვალნათლივ დაგვარწმუნა, რა ამაოა ამქვეყნიური ფაციფუცი ფულზე, ოქროზე, ავეჯზე, ბოძებზე, როცა სულიერებისგან დაცლილი ხარ...

...საუკუნის ბოლოს მოგვეცა შანსი – მსოფლიოსთვის დაგვემტკიცებინა, რომ გაჭირვების ჟამს, ყველა ერთად ვდგებით, და ამ დროს ჩვენი მომრევი არავინაა ქვეყანაზე...

...სამწუხაროდ, ნაეიფორხილეთ, ეს შანსი კარგად ვერ გამოვიყენეთ...

ცხოვრების ულტეხილი ყველამ ვერ გადალახა ღირსეულად... გამოგვერია უკეთურნი, ჩვენი სისხლი და ხორცი, ვინც იმ უმძიმეს ჟამს ძარცვავდა დევნილებს, ართმევდა ფულს, ოქროულობას, უკანასკნელ ნივთებს...

ესაა წიგნი – საბრალდებო დასკვნა მავანთათვის... ასევე კორუმპირებულ სამხედრო ჩინოსანთათვის, რო-

დეზნიტო ულტეხილი ყველაზე მაღალი ულტეხილია დუნიაზე, მამულის უწმინდესი ჰაერით გაჟღენთილი, ყველა ამქვეყნიურ წერილმანზე და დავიდარაბაზე, ფულსა და ლალატზე, სიძულვილსა და სიბრყვეზე, სიხარბესა და სულმოკლეობაზე ზემდგომი. ულტეხილი – გოლგოთა სრულიად საქართველოს ცოდვებს მიეზიდება...

გურამ ოდიშარია
სოხუმში დაბრუნება

მელთა უთაობამ, ამდენი უბედურება მოუტანა ათეულათასობით ადამიანს, დღეს კი ისე გასუსულან, თითქოს ეს მათ არ ეხება, თითქოს არაფერი მომხდარა...

წიგნიდან ადგილებს ვნიშნავ, რომლებსაც წერილების წერის დროს გამოვიყენებ.

– აბა, მოემზადეთ, დისლოკაციის ადგილი იცვლება! საკენში გადავდივართ. იქ ღამეს ვათევთ და ხვალ ჭუბურში ვბრუნდებით! – თითქოს სამხედრო ბრძანებას იძლევა ლადო აფხაძე.

– **რატომ ასე სწრაფად?** – ვეკითხები გია ჯაჭვლიანს.

– ადგილზე გაიგებთ! – მრავალმნიშვნელოვნად იღიმება მესაზღვრეთა კომენდანტი.

ვემშვიდობებით ძვირფას მასპინძლებს, რომლებმაც თავიანთი დისკომფორის, შეწუხების ფასად, ასე ღამაზად გვიმასპინძლეს ამდენი დღე. ბარგს ურალზე ვათავსებთ და საკენში მივდივართ.

გზისპირები მანქანებით, უფრო სწორად, მანქანების ჩონჩხითაა მოფენილი. ერთ დროს ქათქათა, პატრონების ნაფერებ-ნალოლიავეები, ულამაზესი მანქანები და ჟანგული, უსარგებლო რკინის ჯართად ქცეულა. ზოგიერთ მანქანას ჯერაც შერჩენია სახელმწიფო ნომერი.

ჭუბურიდან რომ მოვდიოდით, პირველი მანქანა დავინახეთ... თვლა დავინყე... ას ოცს რომ გავცდი, ანგარიში ამერია. ან რა აზრი ჰქონდა...

...ამ გზის აღწერა ჩემს ძალებს აღემატება... ამიტომ გაზეთის მკითხველებს ვთავაზობ ფრაგმენტებს გურამ ოდიშარიას წიგნიდან – **დეზნიტო ულტეხილი.**

...27 სექტემბერს სოხუმში დაეცა. კოდორის ხიდი ვერა და ვერ გაარღვიეს სხვადასხვა ნომრისა და მრისხანე დასახელების კორპუსებმა და ბატალიონებმა. ხალხი იძუ-

გურამ ოდიშარია

ჭუბურჩი

ლებულია, ხსნის ერთადერთ – სვანეთისაკენ მიმავალ გზას დაადგეს. დევნილები ჩქარობენ, ვინ მანქანით, ვინ ფეხით... ცხენებითაც მიემართებიან მთებისკენ.

...ჩამწკრივებული ჯვარისკაცები არეული ნაბიჯით მიდიან მერხეულისკენ.

...საცოდავი სანახავია დამარცხებული ჯარი.

მოდინ თავჩაქინდრული, სიამაყეულასხული მეომრები, თვალს ვერავის უსწორებენ, ზოგიერთი ნაცნობებს ემალება, მზერას არიდებს.

...მერხეულში ნოდარ ნათაძეს მოვკარი თვალი. ჯვარისკაცის ხაკისფერ ფორმაშია, ფეხით მიდის. გენწვიშია, – ასე მითხრეს – ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენესო. მოკლედ, ხელი გაურტყამთ ქალებს. არ ვიცი, მართალია ეს თუ არა, მაგრამ ის კი ცხადია, რომ ნათაძეს მშვიდობის დროსაც არ სწყალობდნენ ქალბატონები...

...მოულოდნელად გზაზე მოსკვიჩი მელობება. იქიდან სასწრაფოდ გამოდის ორი სამხედროფორმიანი ახალგაზრდა. – ჩამოდი მანქანიდან! – ყვირის ერთი და ავტომატს მიმიზნებს, – **თუ ერთი ტყვია მაინც გიპოვე, შუბლს გაგიხვრეტ!** ჩვენ აქ უნდა ვიბრძოლოთ და შენ კი... შენ კი იარაღი მიგაქვს, ხომ... ხომ!

ამას ამბობს და თან მუშტრის თვალით ათვალიერებს ჩემს მანქანას.

მოგვიანებით იგი საკენში ვნახე, სადაც ერთდროულად რამდენიმე ახალი მანქანის მფლობელს ევაჭრებოდა – უღელტეხილზე ურალით გადაგიყვანთ, ოღონდა მანქანები მე დამიტოვებთ...

...აჟარის შუაგულში გვაჩერებენ. პოსტია. ჩხრეკენ მანქანებს – ვინმეს იარაღი ხომ არ მიაქვს.

...ლამილ, აჟარაში, გუჯეჯიანების ეზოში ვჩერდებით.

გუჯეჯიანების მეზობელს ინდაურები და ქათმები დაუკლავს, გრძელ სადარბაზოში ვეებერთელა სუფრა გაუშლია და ყველას ეპატიჟება, ხალხი რიგრიგობით ვახშობს...

...მეორე დღეს საკენში ვართ – აფხაზეთის სვანეთის ბოლო დასახლებულ პუნქტში. მაჭარიდან საკენამდე ზუსტად ასი კილომეტრი ყოფილა...

აქედან იწყება უღელტეხილი, რომლის სახელი რამდენსაც არ ვკითხე, ვერავინ მითხრა. უღელტეხილის გადალახვა მხოლოდ სამხიდიან სამხედრო ურალს, ბმპ-ს და ტრაქტორს შეუძლია, ნივასაც.

ჭუბურამდე 50 კილომეტრამდეა.

საკენში ათიათასობით ადამიანია თავშეყრილი, ათასობით მანქანა, დევნილები ბჭობენ, თუ რა მოიმოქმედონ. ზოგი ქონებას ნაცნობ ადგილობრივებს უტოვებს, უმრავლესობა – უცნობებს და ფეხით განაგრძობს გზას. არიან ისეთებიც, რომლებიც თავიანთ მანქანას ხევში გადაჩეხავენ – ამიერიდან ჩემი აღარ ხარ და ნურც სხვისი გახდებიო...

...სვანები გვაფრთხილებენ, – მალე ჩამოთოვს და 10-15 ოქტომბრისათვის უღელტეხილი ჩაიკეტებაო...

აი, იწყება პირველი აღმართი.

...უღელტეხილი მანქანებითაა გადაჭედული. ზილები და მაზები, ურალები და გაზიკები, ნივები და ვილისები, კიდევ ვინ მოთვლის, ტექნიკის რამდენი ღირსეული წარმომადგენელი უიმედოდ ელოდება თავის რიგს. გამეტებით წვიმს. გზა ჩახერგილია. ამ მოწითალო, პლასტილინივით ტალახს, მხოლოდ ადამიანის ფეხები ჯაბნის.

...მთაში ზედმეტი ფორიაქი არ შეიძლება, – გვაფრთხილებდა წინა დღეს ნაცნობი სოხუმელი მონადირე და მეც მორჩილად მივყვები ადამიანთა აღმა მიმავალ გულმოქვითინე მდინარეს.

...ორიოდე კილომეტრის შემდეგ, ქვემოდან ქალის კვილი ისმის, დევნილებს ტანში აჟრიალებთ. ოცდაათიოდე წლის ინფარქტგადატანილი კაცისთვის გულს უღალატია. იქვე დაუკრძალავთ უბედური.

– **გუშინ ქალმა მკვდარი ბავშვი შობა, – მეუბნება ვილაც, – ქალიც მოკვდა. კიდევ ერთი მოხუცი ქალი დამარხეს ტყეში, აქვე ახლოს...**

...ტაძარივითაა მთა, – ვისაც ცოტა მაინც სწამს ღმერთის და ცოტა მაინც უყვარს ადამიანი, აქ განიწმინდება, და სწორედ ეს რწმენა და სიყვარული უადვილებს გზას...

– **მთაში შენს სხეულს ხშირად უნდა მიაყურადო. მთას ზედმეტი ლაპარაკი არ უყვარს, ძალას წაგართმევს. არც ბევრი უნდა ჭამო, გამძლარი არც ცხენი ვარგა და არც კაცი – მეუბნება სანდომიანი სახის, ჭალარა კაცი...**

...მოდინ და მოდინ უსასრულოდ, მოდინ ბავშვები და მოხუცები, ქალები და კაცები, მოდინ პროფესორები და მინისტრები, უემშაკო ხელობის ხალხი – გლეხები და მეთევზეები, მოდინ მძღოლები და ქურდები, სხვადასხვა პოლიტიკური პარტიისა თუ საზოგადოების წარმომადგენლები, პატიოსნები თუ უნამუსო ადამიანები, კეთილები და ბოროტები...

ვხედავ ნამდვილ მეომრებს, ვხედავ მარადიურობას, ომის სისხლით დაღალულ, სულგაყიდულ კორუმპირებულ სამხედრო ჩინოვნიკებსაც. გვერდიგვერდ მიაბიჯებენ მზესუმზირის გამყიდველი და უკვე გაპროლეტარებული, ვინროშუბლიანი მილიონერი...

...მოდინ... მაგრამ მათ არ მოუძღვით წინ არც მოსე, არც მწყემსი კეთილი, არც ხატად ჰყავთ ვინმე, არც არავის რწმენა შერჩენიათ...

უღელტეხილი თანდათან მკაცრდება. ჩემოდნები,

ყუთები და ჩანთები ტყვიასავით მძიმდება – ათი კილო ას კილოდ ქცეულა უკვე. მალლა და მალლა უფრო ჭირს.

ხალხი გზის პირას ან ხევში ყრის ტანსაცმელს, დანა-ჩანგალს, ძვირფას თევზებს და სურებს, ოჯახურ ალბომებს, ანტიკვარებს... იშორებს ქონების უკანასკნელ ნაწილსაც. ერთ ადგილას ვერცხლით განყობილ, წარწერებიან ყანს ვანყდები. ვინ იცის, რამდენი სადღეგრძელო შესმულა ამ სასმისით, რამდენი ქორწილისა და ძეობის მოწმე ყოფილა იგი – მფლობელთან ერთად დევნილი ყანნი...

გრძელდება დიადი გზა, ვუახლოვდები მწყემსთა ბანაკს.

მწყემსთა ბანაკი სამ მომცრო, თუნუქთა და ტოლით გადახურულ ფიცრულს წარმოადგენს. შენობები ხალხითაა გაჭედული. ათასობით ადამიანი ირევა გარშემო...

ინყება თოვა. გაჩერება შეუძლებელია. ინყება სიკვდილ-სიცოცხლის გზა – უღელტეხილის ალპური ზონა!..

წინ კვლავ აღმართებია, კედელივით აღმართები.

მაღე, ლოდზე მუცლით განოლილ, გაყინულ ქალს ვხვდებით, შემდეგ ქურთუკზე სამხედრო ქამარშემორტყმული, წვერებიანი კაცის ცხედარს...

...არავის გაუფრთხილება ეს ხალხი, არავის მიუცია რჩევა-დარიგება, თუ როგორ მოქცეულიყვნენ უღელტეხილზე. მთელი გზის განმავლობაში, არც ექიმი შეგვხვდებოდა სადმე და არც მაშვრალი, არც პური დაურიგებია ვინმეს, ხოლო ის – დიდი და მცირე რანგის თავკაცები, რომლებსაც ხალხის ხსნა ევალებოდათ, პირველები შველოდნენ თავს...

...ყველას, ვისაც ძვირფასი ადამიანი გაეყინა საკენჭუბერის გზაზე, მინდა ვუთხრა – ნეტარი სიკვდილით გარდაიცვალნენ ისინი. დალუპულებს, რომლებსაც გზადაგზა ვხვდებოდი, მშვიდი სახეები ჰქონდათ და ტანჯვის არავითარი ნიშანი არ ეტყობოდათ...

...მაღე ჰალუცინაციები გვეწყება – თოვლიდან ამოშვერილი უზარმაზარი ლოდები, მომთაბარე ტომთა ქოხები გვგონია.

– რა ხალხი ცხოვრობს აქ? – ვეკითხები ჩემს თანაკლასელს, ჯემალ დარცმელიას.

– არ მიიხედოთ უკან, ვილაცხები გვაკვირდებიან, მძარცველებია ალბათ, – მეუბნება და ვგრძნობ, როგორ უჭერს იგი ხელს უბეში გადამალულ რევოლვერს.

ვილაცხები ქვები აღმოჩნდა, გადამთიელი ქოხები – ლოდები.

ამ დროს კი თურმე ჩვენგან კარგა დაბლა – მოსახვევში. რეალურად არსებული ყაჩაღები, რეალურად არსებულ ლოდებსა და კლდეებთან ჩასაფრებულები, ძარცვავდნენ დევნილებს, ჯარისკაცებს ართმევდნენ იარაღს, სხვებს – ქურთუკებს, ფულს, ოქროულობას, უკანასკნელ ნივთებს...

...შუალამისას ვაღწევთ ტყემდე, უამრავ კოცონს ერთ ჩვენსას ვუმატებთ; ზანტად იწვის სველი და ნედლი შეშა...

...კოცონებისგან მოშორებით, ჭრელ ქსოვილში გახვეული რამდენიმე ადამიანი წევს, პირდაპირ ყინვისაგან გაქვავებულ მინაზე.

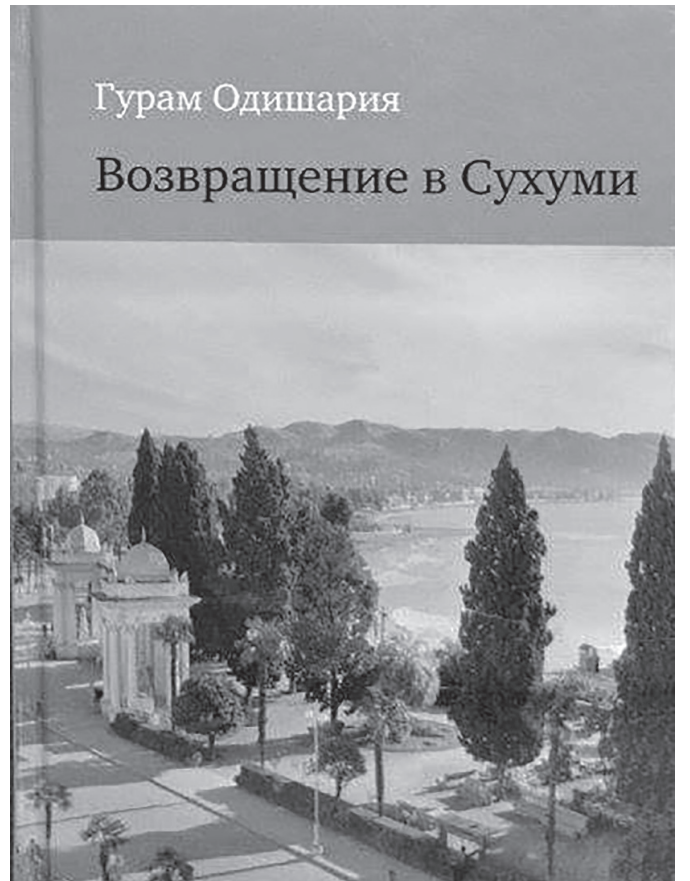
– რად არ მოდიან ესენი კოცონთან, არ სცივათ? – ენის ბორძიკით ვეკითხები ვილაცას.

– ესენი მკვიდრები არიან, – მპასუხობს დინჯი და მშვიდი ხმა...

...მეორე დილით, ექვს საათზე ვდგებით და გზას ვაგრძელებთ. ფერადი და მზიანი, ცივი და სასტიკი დილაა. გზადაგზა გვხვდება მიცვალებულები, გვაცილებენ ისინი მშობლიური, ყინულიანი მზერით, წვანან ისინი მშვიდად, ხელში ქალღმრთის ნაგლეჯი უპყრიათ, ქალღმრთე მათი სახელი და გვარი წერია. ყველაფერი სწორედ ისეა, ვით სამშობიარო სახლში, სადაც ჩვილებს მაჯაზე ვინაობის აღმნიშვნელ ნიშანს უმაგრებენ. ოლონდ ესაა, რომ ჩვენს სამშობიარო სახლში ახლობლები არიან, უღელტეხილზე კი – ახალგარდაცვლილები. დამთავრდა დევნა, მაგრამ... ისინი მაინც განაგრძობენ თავიანთ სვლას – თავიანთ ლტოლვას უკეთესი საქართველოსკენ, სადაც ყველაფერი რიგზეა, სადაც ადამიანები პატრონობენ ერთმანეთს, სადაც კაცი ქვეყნის ერთგულია და ქვეყანა – კაცის, და არავინ კლავს ერთმანეთს არც იარაღით და არც დევნით, არც სიტყვით და არც სიძულვილით...

...სალამოყამს ჭუბერში ვართ. ვწვებით უზარმაზარ, გადაჭრილ მორებზე და ვგრძნობთ, როგორ ვიძინებთ, უკიდევანო სიცარიელის ოკეანეში...

ჯუმბერ ჯიმპარიანი
მზაკვრობა დალის ხეობაში

...სიტყვა ტრადიციული მედიცინის პანსკვლავზე...

*...მაგრამ ბოლოს ლხინსა მისცემს,
ვინცა პირველ ჭირსა გაძლებს...
შოთა რუსთაველი*

ქართული ტრადიციული მედიცინა შარლ პეროს ზღაპრული ნაბიჯებით მწვერვალებს იპყრობს... თუ გავიხსენებთ, სულ ცოტა ოცდაათი წლის წინანდელ ფაქტებს, საბჭოურ-კომუნისტური წყობის დროს, ტრადიციული მედიცინის ენთუზიასტები განიცდიდნენ ინკვიზიციურ დევნას, შეურაცხყოფას, დამცირებას, მხოლოდ იმიტომ, რომ წინაპართა გამოცდილებითა და მეთოდით, ხალხს მკურნალობდნენ. მიუხედავად ამისა, მათ ექიმბაშებს და შარლატანებს ეძახდნენ. ამბობენ, დრო ყველაფრის მკურნალია... რადგან ჩვენმა წინაპრებმა ათას გრიგალში, ქართველში გამოიარეს და პერგამენტის ქალაქში დაუნამავი გამოატარეს ის სამკურნალო გამოცდილება, რომელიც გაჭირვების დროს თითქოს ღმერთმა გვიკარნახა თვისტომის გადასარჩენად. ამ დალოცვილ მინაზე, ჩვენს ისტორიულ სამოსახლოზე, ტროპიკული მცენარეების გარდა, ყველაფერი ხარობს... ამას ემატება სამხრეთული მზის ზომიერი მცხუნვარება, ქართველი კაცის მტკიცე ხასიათი, შრომისმოყვარეობა, მოყვასის სიყვარული! – კარგი მინა გაიმეტა ჩვენთვის უფალმა. ამიტომ ოდითგანვე მტრებიც უთვალავი გვყავდა, – **წინაპრების ჯანმრთელობაზე ზრუნვა ვინ დაგვაცალა, გუთნის ტარი და ხმლის ტარი საჭეა ქართლის ცხოვრებისაო, – თქვა ქართველმა პოეტმა.**

სიცოცხლის გადარჩენა ზოგჯერ ბენჯზე ეკიდა, ღვთის ანაბარა იყო მიტოვებული. ამ დროს მკურნალმა კაცმა ჭრილობაზე წასასმელი სალბუნი მოამზადა, ბრძოლებში დაჭრილ მეომრებს მოვლა-პატრონობა ხომ უნდოდა?!

კოლხი მედეა

ძველი ქართული ტოპონიმებია, – **ნასოფლარი, ნაქალაქევი თუ ნაქალაქარი, ნადარბაზევი თუ ნატახტარი.** ნგრევას მუდამ შენება მოსდევდა: **ახალშენი, ახალსოფელი, ახალქალაქი და ა.შ.** ვინ მოსთვლის რამდენი მეზობლი, ცხენიდან ჩამოვარდნილი შველას ითხოვდა, ღვთის მადლით ცოცხალი მაინც გადარჩენილა...

ერთი ათასწლეული მაინც არის გასული მას შემდეგ, როცა სამოღვაწეო სარბიელზე **თურმანიძეები** გამოჩნდნენ თავიანთი უნიკალური მალამოთი. ქართველი კაცი მუდამ სიცოცხლის დარაჯად იდგა. კაცობრიობისთვის ცნობილია ჩვენი სამკურნალო ხელოვნება და კულტურა, 1792 წელს ქალაქ ჰალეში გერმანელმა პროფესორმა **კურტ შპრენგელმა**, პირველმა ქართველოლოგმა გამოსცა მსოფლიო მედიცინის ისტორიის ხუთტომეული, პირველი ტომის პირველსავე ქვესათაურში საუბარია **უძველესი კოლხური მედიცინის** შესახებ. დიას, კოლხეთის მეფე აიეტი და მისი ოჯახი 3500 წლის წინ იბრძოდა ადამის მოდგმის გადასარჩენად. ეს რეალობა იყო, რადგან გამორიცხულია მემატინანეს მესოპოტამურ-ბაბილონურ, ეგვიპტურ, ბერძნულ-რომაული ცივილიზაციებისთვის კოლხური მედიცინის ისტორია უვერტიურის სახით წაემძღვარა...

კოლხი მეფე აიეტიდან ტრადიციულ მკურნალ ბიჭიკო ასკურავამდე...

ჩვენი მიზანია, ვისაუბროთ ტრადიციული მედიცინის ორ კამკაშა ვარსკვლავზე, რომლებმაც არა მარტო ქართველი პაციენტების მადლობა და სიყვარული დაიმსახურეს, არამედ საერთაშორისო აღიარება მოიპოვეს. ევროპა ფართოდ უღებს კარს უძველეს კოლხურ ტრადიციულ მედიცინას. 2007 წელს გერმანიაში გამოვიდა ორენოვანი ჟურნალი **ალტერნატივე მედიცინა**, სადაც დიდი ყურადღება დაეთმო უძველეს ქართულ სამედიცინო კულტურას. შეიძლება შორს არ იყოს ის დრო, როცა მსოფლიოს წამყვანი ექსპერტების მიერ დადებითი დასკვნის შედეგად,

სოკრატ სალუქვაძე, ბიჭიკო ასკურავა

თბილისი, ლესელიძის ქ. №25/

ტელ.: 2999694, 2987995,

ბიჭიკო ასკურავა: 577411911

დავით ასკურავა: 593550030

www.facebook.com/askuravahealer

კოლხური მედეას სურათი (მხატვარი ელგუჯა ბერძენიშვილი) კაცობრიობის ტრადიციული მედიცინის ემბლემად გამოცხადდეს. ამ ჟურნალში კიდევ ორი სტატიაა გამოქვეყნებული ქართული ტრადიციული მედიცინის წარმომადგენლებზე – ბიჭიკო ასკურავა და როინ ნაჭყებია...

თბილისში მოღვაწეობს ბიჭიკო ასკურავა, რომელიც ფლობს უნიკალურ საგვარეულო საფენებს, ბიოლოგიურ სითხეში დასველებულ ქსოვილს, რომელსაც აფენს მოტეხილ კიდურზე, ახვევს არტაშანებში, იმავე წუთიდან იწყება ანთებითი პროცესების ჩაქრობა, ტკივილების დაყუჩება... პაციენტი აღარ საჭიროებს ტკივილგამაყუჩებელ აბებს. საფენი უნიკალურია და უებარი ტექნიკური ტრავმების დროს, ტრადიციულ მკურნალს აქვს ლიცენზია და პატენტი. იგი სწრაფად კურნავს განსაცდელში ჩავარდნილ პაციენტებს ყოველდღიურად, ვინ მოსთვლის რამდენ უსახსრო ადამიანი გადაარჩინა!.. ბიჭიკო ასკურავა მსოფლიოში აღიარებული ვარსკვლავია. 2000 წელს ამერიკაში შეიქმნა ჰუმანური საერთაშორისო კონვენცია, რომელიც გლობალიზაციის რთულ დროს, ცდილობს თავისი წვლილი შეიტანოს მშვიდობის, განათლების, ჯანმრთელობის, მიმტევებლობისა და ერთა შორის კულტურული ურთიერთობების განვითარებაში. დაანესეს არასამთავრობო ჯილდო, ოქროს მედალი, რომელიც ტვიფრის გარეშე მზადდება, შუაში ჩასმულია ბრილიანტის თვალი. შარშან ჰუმანური ღირსების მედალი მსოფლიოში მხოლოდ ხუთ ადამიანზე გასცეს, ხუთეულში ქართული ტრადიციული მედიცინის მკურნალი ბიჭიკო ასკურავა მოხვდა. ამერიკაში ელოდებიან მის ჩასვლას და ღირსების ბრილიანტის თვლით დამშვენებული საერთაშორისო ოქროს მედლის გადაცემას. საერთაშორისო მნიშვნელობის ჯილდოს ხელს აწერს ჰუმანური კონვენციის გენერალური რეზიდენტი ჯ. ევანსი.

თვალნათელია, რომ ქართული მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციული მედიცინა თანდათან იხვეჭს საერთაშორისო აღიარებას და ავტორიტეტს.

ჰიპოთეზური ვერსია ბიჭიკო ასკურავას ბპარის ფშქეზე

პირად საუბარში ბიჭიკო ასკურავა ასეთ მოსაზრებას წარმოთქვამს, – ასკურავების საგვარეულო წარმომადგენლები ფიზიკურად ძლიერები, ასი კუროს მჯობნი თუ არა თანატოლები მაინც იყვნენო. ამიტომ ვართ ჩვენ გვარად ასკურავებიო. ჩვენ სხვა მოსაზრება გვაქვს, რომელიც უფრო ახლოსაა სიმართლესთან...

250 წელია და შეიძლება უფრო მეტი ასკურავები განსაცდელში ჩავარდნილ ავადმყოფებს ეხმარებიან და შველიან...

ტაოს მხარეს სახლობდნენ ბრძენთმთავარი, მკურნალ ზაზა ფანასკერტელის წინაპრები, რომლებიც არა მარტო სახალხო მკურნალები, არამედ სამშობლოსთვის თავდადებული მებრძოლები იყვნენ.

ქართლის ცხოვრებაში დაცულია წერილობითი წყარო:

და იყო სამხრეთ საქართველოში კაცი ბედითა არა უბედო და ნოდებითა არა უაზნო, მარტოდ იქმოდა საქმესა საგმორონს, მარტომ აღილო ციხე ბანა ფანასკერტისა და შეიქმნა ფანასკერტელების გვარის (სახელის ს.ს.) ფუძემდებელი, ზაქარია ერქვა მას სახელად, ასპანიძე იყო გვარად...

ამ ძირძველი გვარის ფუძის გამიფვრის დროს, შეიძლება ასე იფიქროს კაცმა: სპა – ძველი ქართულით ჯარს ნიშნავს, სპასალარი ჯარის მეთაურს, ხოლო სპის მეთაურთა მეთაური დიდი რაოდენობით ჯარის მეთაურია (სულ ბრძოლაში და ორომტრიალში არ ვიყავით?!) თანამედროვე მარშლის ტოლფასი ქართველი სამხედრო პირის თანამდებობა მთავარსარდალი უნდა იყოს. სარდალი სპარსული წარმომავლობის სიტყვაა, არ არის გამოირიცხული ქართლში, კერძოდ მზოვრეთში გადმოსახლებული ზაზა ფანასკერტელის წინაპრები მემკვიდრეობით სამხრეთ საქართველოში სპასპეტებისა და ჯარისსპათა მეთაურები ყოფილიყვნენ, ისე, როგორც ერისთავი ძველ საქართველოში სახელმწიფო თანამდებობა იყო და დროთა განმავლობაში გვარად გადაკეთდა.

1538 წლიდან ასპანიძე-ფანასკერტელების გვარს ციციშვილის გვარი დაემატა. ბიჭიკო ასკურავას წინაპრები 250 წელზე მეტია ტრადიციული მედიცინის წარმომადგენლები გახლავთ. გვარის ფუძიდან გამომდინარე, გვარში ასკურავა ფუძედ ზის კურა, რომელიც ლათინური სიტყვაა და ქართულად მკურნალს ნიშნავს, – ამას წყალი არ გაუვა...

ასკურავების საგვარეულოს წარმომადგენლები მადლიანი ხელით მკურნალობდნენ თავიანთ პაციენტებს საიდუმლო საგვარეულო უნივერსალური ბიოლოგიური სითხით, რომლითაც ქსოვილია დასველებული, და ეს საფენი ექიმის დამზადებულია, და თავისი სამკურნალო თვისებებით ყველას ჯაბნის. ამიტომ ასკურავების საგვარეულო საქმიანობიდან გამომდინარე მათ წინაპრებს ასკურავები ანუ ას მკურნალზე უმჯობესნი, უკეთესი, ასი ექიმის თანატოლნი შეარქვეს, არავინ იცის, სანამ ეს გვარი გამოჩნდებოდა სამკურნალო ასპარეზზე, მანამდე რა გვარისანი იყვნენ ასკურავები?! ახალი გვარის წარმოშობა, თუნდაც ფსევდონიმები არ ახალია, ძველი ტრადიცია ყოფილა!.. გვარების დაარსებას ლიმიტი არასდროს სჭირდებოდა. ამიტომ ახალი გვარების წარმოშობა არც თუ იშვიათად ხდებოდა.

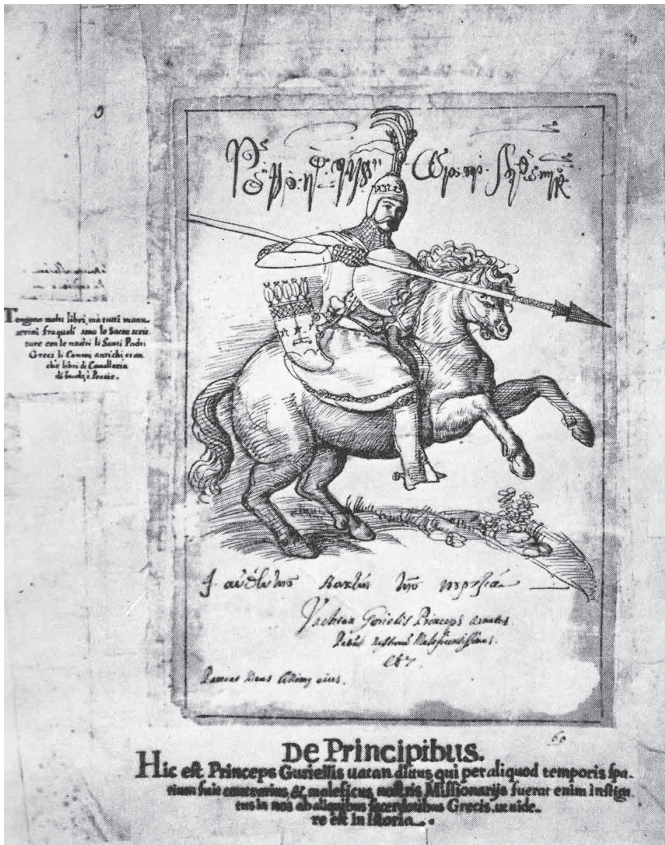
ჩვენი, სალუქვაძეების გვარის მაგალითზე მოგახსენებთ, XX საუკუნიდან სალუქვაძეები ვყოფილვართ, XVII საუკუნემდე ლვთის კაცის, ექვთიმე თაყაიშვილის წინაპრები სალიქვაძეები, თურმე სალ კლდესავით მაგარი, გაუტეხავი იყვნენ. XX საუკუნიდან გვარის ფუძეში გამოჩნდა სალუქი – დიდებული, კოხტა, ამიტომაც სალიქვაძეები დღეს სალუქვაძეები ვართ. ლიხაურის საშუალო სკოლის მერხზე რუსული ენის მასწავლებელი მიხაკო სურგულაძე ასე მომმართავდა: სოკრატ სალიქვაძე მოყვები გაკვეთილი იურკა მალენკიო.

საბოლოოდ დავსძენდი, ასეა ჩვენი ბიჭიკო ასკურავას გვარი, ას მკურნალს სჯობს, და ამიტომაც ხალხში ძალიან დაფასებული.

მზეგრძელი და დლეგრძელი იყოს ასკურავების საგვარეულო, ჩვენი საყვარელი მეგობრის ბიჭიკო ასკურავას თავკაცობით.

**ძმური სიყვარულით,
ფარმაცევტულ მეცნიერებათა
აკადემიური დოქტორი,
აკადემიკოსი სოკრატ სალუქვაძე**

ქრისტიანობა და კასტელი გურიანი

1634 წელს ქალაქ გორში, სიმონ გურიელის ყოფილი ცოლის, ლევან მეორე დადიანის დის, მარიამ დედოფლისა და როსტომ ხანის ქორწილის დროს, შემოქმედებულმა ეპისკოპოსმა გაიცნო დონ პეტრო ავიტაბილე. სთხოვა, - ჩემი ეკლესიის სასიკეთოდ, მომცეთ რამდენიმე მღვდელი გურიაში წასაყვანად... იქ თქვენი მოვალეობა იქნება, ღვთისმსახურება და ერის მოვლა მის საცხოვრებლად. შეთანხმების თანახმად, გურიაში გამოეშურა სამი ყოვლად ღირსი და კეთილშობილი მოძღვარი - პატრი ანტონიო ჯარდანი, პატრი დონ ქრისტეფორე დე კასტელი და მორჩილი ძმა კლაუდიო. ანტონიო ჯარდანი კარგად ფლობდა ქართულ ენას. 1634 წელს შემოქმედელი ეპისკოპოსი, კლაუდიო კასტელი და ჯარდანი ოზურგეთში მივიდნენ, კათოლიკოსი ოზურგეთის სასახლიდან გამოეგება თეათინელებს. ჯარდანი წინ წარსდგა მთავრის წინაშე და მშვენიერი ქართულით აუწყა, - მთავარო, დიდად სახიერო, შემოქმედელის გორში მოსვლა, იმდენად სასარგებლო იყო ჩვენთვის, რომ უკეთესს ვერ იხატებ. მან გაგვიხსნა გზა, ვეთაყვანოთ მთავარს, რომელსაც დიდად უყვარს თავისი ერი და სავსეა სარწმუნოებრივი სიყვარულით... აღფრთოვანებული მოვდიოდით ამ სამთავროში, სადაც კათოლიკე სარწმუნოებისთვის მრავალი სიკეთეა მოსალოდნელი.

მალაქია გურიელმა დაავალა შემოქმედელ ეპისკოპოსს, თეათინელებისთვის ეპოვა სახლი, ეკლესია და რაც იყო საჭირო... მალაქიამ შორს არ გაუშვა პატრები, თავისი სახლის ახლოს დააბინავა და იქვე აუშენა ხის ეკლესია. მხატვრებმა ეკლესია მორთეს სხვადასხვა ნახატებით, მალაქიამ უფრო დაიახლოვა პატრები, თავის ეზოში მისცა სახლი და ეკლესია, რომლის ნაშთმაც კი ვერ მოაღწია ჩვენამდე.

ქართული ენის ბრწყინვალე მცოდნე ჯარდანის მოღვაწეობა, მალაქია გურიელის სასახლის კარზე, მარტო ლოცვა-კურთხევით და სასულიერო პირებთან რელიგიურ თემებზე პაექრობით როდი ამოიწურა. ანტონიო ჯარდანიმ ოზურგეთში ჩამოაყალიბა, კოლეჯის მსგავსი კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ერთ-ერთი უძველესი საგანმანათლებლო კერა იყო საქართველოში.

მალაქია გურიელმა დააარსებინა სკოლა და რამდენიმე ბავშვი მისცა გასაწვრთნელად. პატრებმა შემოიკრიბეს ბავშვები, დაუწყეს მათ სწავლება სასულიერო და საერო საქმეების. კლემენტო გალიანის თქმით, ბავშვები მთავარმა აჩუქა, ზოგი ბატონებმა მისცეს, ზოგი გამოართვეს იმ მშობლებს, რომლებსაც აღზრდა არ შეეძლოთ და თურქებისთვის უნდა მიეყიდათ. მათ ასწავლიდნენ საქრისტიანო და სამეცნიერო საგნებს.

ანტონიო ჯარდანი კარგად ფლობდა ქართულ ენას, მას შეუდგენია ქართული გრამატიკა. მისიონერები აქებდნენ გურულების ნიჭიერებას და ადვილად ათვისების უნარს. მოინდომეს, რამდენიმე ყმანვილის იტალიაში სასწავლებლად გაგზავნა, მაგრამ მტრებს მოერიდნენ. იქნებ ხმა გაავრცელონ, პატრებს სურთ, თათრებს მიჰყიდონ. ამიტომ ყმანვილები ევროპაში არ გაუგზავნიათ.

ბერძენი მღვდლები შეშფოთებულნი იყვნენ ლათინთა პოპულარობით. სთხოვეს კათოლიკოსს, განედევნა ისინი ქვეყნიდან, მაგრამ მალაქია მათ ყურადღებას არ აქცევდა. კათოლიკოსს მიუჩინეს მკურნალი ფერინ-

დონე, რომელსაც დიდი გავლენა ჰქონდა. ფერინდონ-მა ჯარდანი მონამლა, თუმცა სანამლავი ვერ მოერია, შემდეგ ცეცხლი ნაუკიდა მისიონერების სახლს, პატრი კასტელმა და ძმა კლაუდიომ ფანჯრიდან გადახტომა მოასწრეს, ეკლესიაც გადაურჩა დანვას. კათოლიკოს-მა და შემოქმედელმა ანუგეშეს მისიონერები და ახალი სახლი აუშენეს.

ანტონიო ჯარდანის სიკვდილის შემდეგ, პატრი ქრისტეფორე კასტელი განაგრძობდა ნაყოფიერ მოღვაწეობას. 1634 წელს კასტელი აღმოსავლეთ საქართველოდან გადავიდა გურიაში. 1640-1646 წლებში სამეგრელოში იმყოფებოდა, შემდეგ ქუთაისში, 1649 წელს სამეგრელოში დაბრუნდა, საქართველოში ოცდაექვსი წელი დაჰყო. კასტელმა დაგვიტოვა ნაშრომები, ცნობები და ალბომი, სადაც საინტერესო ცნობებია დაცული საქართველოზე, კერძოდ კი გურიაზე. სამწუხაროდ, კასტელის ნახატებმა სრული სახით ვერ მოაღწია ჩვენამდე – რომიდან სამშობლოში, ქალაქ პალერმოში დაბრუნებისას, ზღვის ღელვის დროს, ერთი ტომი წყალში გადამივარდა, სადაც საუკეთესო სურათები მქონდა დახატული, – აღნიშნავს კასტელი. მ. თამარაშვილის თქმით, ალბომებში დაცული სურათები არ გვხვდება, რამდენიმე სურათი ამოჭრილია, დანარჩენი სავალალო მდგომარეობაში, ქალაქი გაცრეცილი და დაზიანებული.

კასტელის სურათების და რელაციონის მთავარი ღირსებაა, რომ იგი შეიცავს ქართული სახელმწიფოებრივ-პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური ცხოვრების შესახებ მრავალ ცნობას. კასტელი ახერხებდა თავისი აზრების კალმით გამოთქმას, მით უფრო, როცა შეუფარავად, ნატურიდან ხატავდა. მას თვალის ერთი გადავლებით, ყველა ფაქტის აღქმა შეეძლო...

დე კასტელს აღწერილი და დახატული აქვს არა მარტო ძველი გურიის სოფლები, მისი ციხე-სიმაგრეები და ეკლესიები, არამედ გურიის მთავართა, საეკლესიო პირთა, თუ დაბალი სოციალური ფენის საინტერესო პორტრეტები.

კასტელმა შვიდი წელი გაატარა გურიაში. ამ დროის მანძილზე ხუთი მთავარი გამოიკვალა, – მამია და მისი შვილი სიმონი, მალაქია, ვახტანგი, ქაიხოსრო, მათ პორტრეტებზე ავტორს თავისი შენიშვნები აქვს. უკმაყოფილო იყო ვახტანგ გურიელის, მის სურათზე ასეთი წარწერაა, – შეიარაღებულია მთავარი ვახტანგ გურიელი, დიდი ბოროტმოქმედი, ღმერთმა შეინყალოს მისი სული. კასტელი დადებითად აფასებდა იმ მთავრებს, რომლებიც ხელს უწყობდნენ კათოლიკობის გავრცელებას, ხოლო ვინც ხელს უშლიდა, უარყოფითად. ასე აფასებდნენ ვახტანგ გურიელს, ამიტომ გურიიდან იძულებით წავიდნენ.

კასტელს გურიაში უნახავს მრავალი ხელნაწერი წიგნი, – საღვთო რჯულის წიგნები, უძველესი კანონები, სარაინდო ზღაპრები და პოეზიის წიგნები... მის ალბომსა და ცნობებში, მკითხველის თვალწინ იშლება განუკითხაობის ხანა, როდესაც საქართველოს დარბაისელნი არც ერთმანეთს ასვენებდნენ და არც ქვეყანას, როცა ბატონობდა ქიშპი, მტრობა, შუღლი, ფეოდალური შიდა ომები. შემზარავ დანაშაულობებში მონაწილეობდნენ ლევან დადიანი, აფხაზეთის მთავარი სეტემან შარაშია, იმერეთის მეფე გიორგი, გურიის მთავრები სიმონ და მალაქია გურიელები.

მალაქია გურიელის გარდაცვალების შემდეგ, გურიაში თავისი ჯარით შემოიჭრა ლევან მეორე დადიანი.

მთავრად დასვა მალაქიას ძმა, ვახტანგი. ეს უკანასკნელი მტრობდა მისიონერებს და კათოლიკოსს. ურჩევდნენ, განედევნა ისინი სამთავროდან. მთავარმა მათ ყველაფერი ჩამოართვა, ფიცი დაადებინა, რომ სამთავროს არ დატოვებდნენ, თუმცა სძულდა ისინი. პატრებმა ეს ფაქტი თანამოქმედებს შეატყობინეს სამეგრელოში. მათ კი ლევან დადიანს. ლევანმა ვახტანგს მისიონერების განთავისუფლება მოთხოვა, გურიელმა მათ სახლს ჯარი დაუყენა, მხოლოდ ლევან დადიანის მუქარის შედეგად გაუშვა პატრები. გურიიდან ნასვლის შემდეგ, ისინი ხშირად ჩნდებოდნენ მრევლთან. ასე გაგრძელდა ოცდაათოთხმეტი წელი. როდესაც გურიის მთავარი გიორგი გახდა, მან მისიონერები კარგად მიიღო, ეკლესია დაუბრუნა და ყმები უბოძა, დართო სარწმუნოების თავისუფლად ქადაგების უფლება, როდესაც გიორგი გურიელი არზრუმის ფაშასთან წავიდა, თან გაიყოლია პატრი ტურკო და პატრი რასპონი. თეათინელების მისიონი გურიაში უფრო მალე დასრულდა, ვიდრე სამეგრელოში.

მომდევნო საუკუნეებში კათოლიკე მისიონერები გურიაში არ გვხვდება, იაკობ შემოქმედელმა (დუმბაძემ) მოიწვია თუმცა მალე დაატოვებინა გურიის სამთავრო.

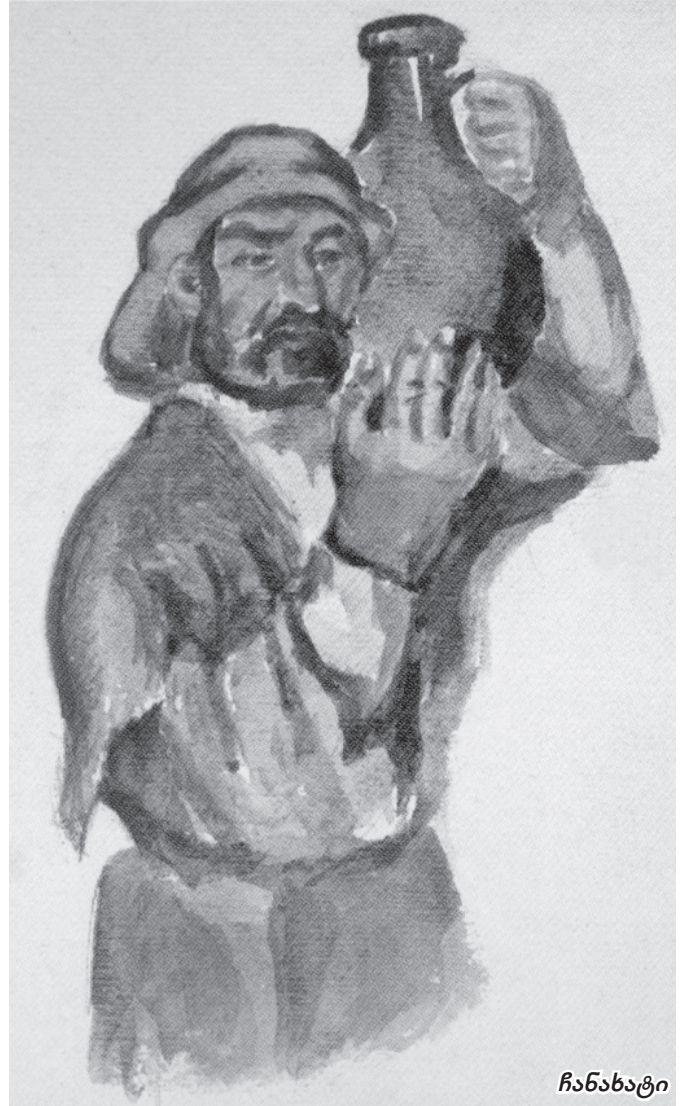
ლევან ძნელაძე

შადვა ძნელადის ნახატებს ედის ღამფასებღები მომავდიღან...

ჩანახატები

ჩანახატი

გურული კოლმეურნე

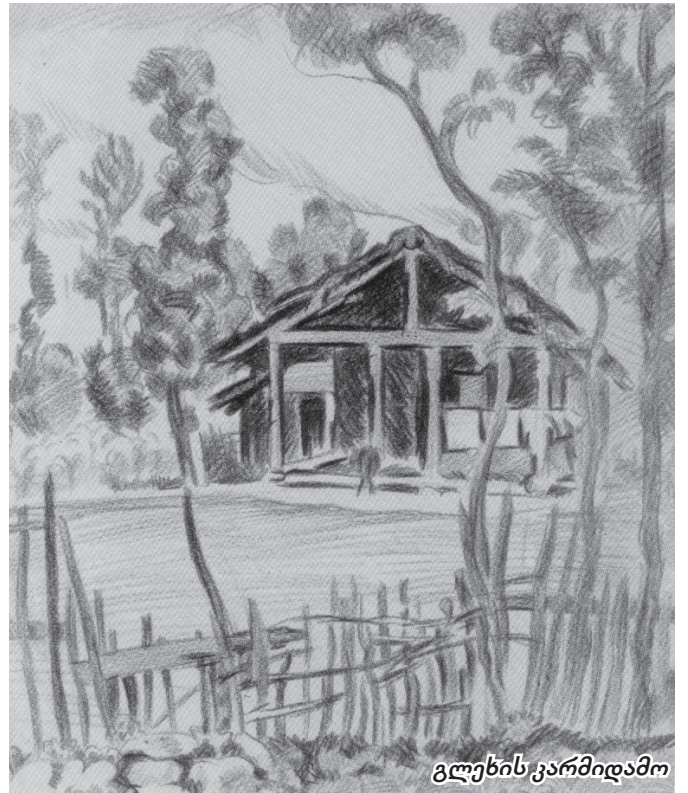
შესვენება

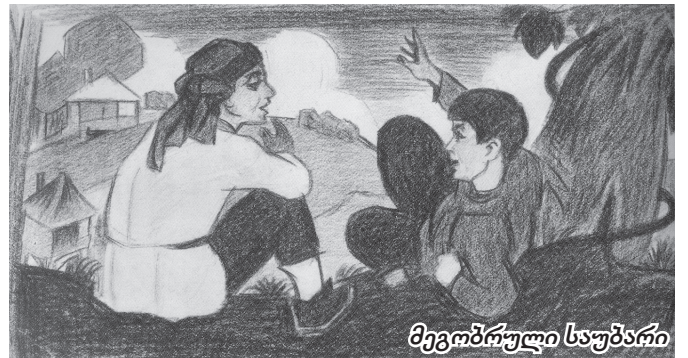
გურული გლეხი

ესკიზი

გლენის კარმიდამო

მეგობრული საუბარი

ფიქრი

ნალია

ნადის ფენომალი

ეკონომიკური ანთროპოლოგიის მკვლევარები საფუძვლიანად შეისწავლიან საჩუქარს, როგორც ადამიანებს შორის მორალური ურთიერთობების გამოვლინებას. ამ ფენომენს ისინი მასშტაბურად განიხილავენ. საჩუქარი გვხვდება, – ნივთობრივი, სპეციფიკურ-მხატვრული, ან ფულადი სახით. ასევე, შესაძლებელია იყოს შრომამომაგრებიანი და მომსახურების, არა გარეშე საგნის გაცემა, ან მიღება, არამედ ადამიანთა ჯგუფის კოლექტიური, ტრადიციად ქცეული ურთიერთდახმარების ფორმა.

ადამიანი სოციუმის ნაწილია, იგი საზოგადოების გარეშე ვერ იარსებებს. საინტერესო ფორმაა ურთიერთდახმარება, რაც სოლიდარობაზე მიუთითებს. სოლიდარობა, როგორც აუცილებელი ფენომენი, საზოგადოების ფუნქციონირებას უწყობს ხელს.

ადამიანები მუდმივად საჭიროებენ ურთიერთდახმარებას, ყოველდღიურ შრომით საქმიანობაში, ლხინსა თუ ჭირში, სტიქიური უბედურების დროს, საქართველოს კუთხეებში ურთიერთდახმარების ფორმები ორ ნაწილად იყოფა: 1. მრავალჯერადი დახმარება სამუშაო ძალით, თუ სხვა ფორმით, რასაც სეზონური ანუ სისტემატიური ხასიათი აქვს, ხშირ შემთხვევაში გაუთვალისწინებელ შემთხვევებთანაა დაკავშირებული. მაგალითად, გარდაცვალება, ქორწილი, სახლის მშენებლობა და სხვ. ამ დროს აუცილებელია, როგორც ნათესაური, ისე მეზობლური დახმარება, რაც საზოგადოების ერთობას უზრუნველყოფს. ურთიერთდახმარება ცალკეული პირის, თუ ოჯახის ნევრის მიმართ, ქმნის დაცვის გარანტიას. საჭირო დროს მის ოჯახსაც აღმოუჩენენ მსგავს თანადგომას. ჩართულობა ხელს უწყობს ადამიანებს შორის მუდმივ კონტაქტსა და ინფორმირებულობას.

ურთიერთდახმარების ფორმები საქართველოს კუთხეებში აღინიშნება სხვადასხვა ტერმინოლოგიებით, –

ურთიერთდახმარების ფორმებს კორპორაციული ხასიათი ჰქონდა. ეფუძნებოდა მკაცრად განსაზღვრულ ნათესაურ, ან ეკონომიკურ პრინციპებს. ყურნალის მკითხველების ყურადღება მივიპყროთ **ნადზე**. გვხვდება ნადის ბევრი ვარიანტი, თუმცა თითოეული ნათესაური, ან ეკონომიკურ ფაქტორზე დამყარებული. სიტყვა **ნადი** ქართულ ენაში თავიდანვე არსებობდა. ძველი ალთქმის უძველეს ომკურ ნუსხაში (978წ.) გვხვდება, – **მეფენი მის თანა ნადნი, ნადთა მათ ეფერმიითა** და სხვ. სულხან საბა ორბელიანი ტერმინს ასე განმარტავს, – **ნადი, მუშაკნი შეყრილნი; მუშად შეყრილნი კაცნი იგი ფეიქარი**. ასევე დამონტებულია, – **ნადობა, ნადში მუშაკობა; მონადე არის ლაშქარი ფასით შეძინებული**. ნადის საბასეული განმარტება უფრო შეესაბამება იმ მნიშვნელობას, რაც ახალ ქართულშია. ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ნადის დეფინიციაა, – **ძველი მუშები, რომლებიც უსასყიდლოდ ეხმარებიან ვისმეს ყანაში და სხვა – მამითადი**.

ეთნოგრაფიული და ეკონომიკური თვალსაზრისით, ნადი აღწერილი აქვს პროფესორ ჯ. რუხაძეს წიგნში – **ხალხური აგრაკულტურა დასავლეთ საქართველოში**. ავტორი სავლელ სამუშაოებისა და სათანადო წყაროებზე დაყდნობით, ნადზე გვანჯდის შემდეგ ინფორმაციას, – **მემინდვრეობის თითქმის ყველა სამუშაო ურთიერთდახმარებით სრულდება**. შრომის ორგანიზების აღსანიშნავად, ცნობილია შემდეგი სახელები: **ნადი (გურული, იმერული, ლეჩხუმური) || ნოდი (მეგრული) || მეშველი, მუშა (რაჭა) და მაინდი (გურია)**. ნადი დასავლეთ საქართველოში გულისხმობდა, უსასყიდლო დახმარებას. ხოლო მაინდი, შრომის სანაცვლო ანაზღაურებას.

ნადს ინვეფდნენ ახოს გატეხვის, მარგვლა-თოხნის, მოსავლის, ღომის და მახა-ზანდურის ალების, პურეული და ფეტვანიური მარცვლეულის მკის და სიმინდის ტეხვის დროს, ნადი აუცილებელი იყო მარცვლეული კულტურის რჩევის, ცეხვის და დაფშვნის პროცესში. ნადის დახმარებით შორეული ყანებიდან მოჰქონდათ მოსავალი, რაც ურმის ნადის სახელითაა ცნობილი. ნადში მუშაობა საპატიო საქმე იყო, სრულწლოვანი მამაკაცები ხალისით მონაწილეობდნენ. მომუშავეთა რაოდენობა დამოკიდე-

ნიკოლოზ კინქარიშვილი

მონდავი, მოდგამი, ულამი, მუშანი, დაძახილი, ნაცვალ-გარდა, მამითადი, ხადილი, სეფე, ქომაგი, ოჩხარი და სხვ. თითოეულს თავისი ისტორია და სემანტიკა აქვს. ზოგიერთი ურთიერთდახმარების გარკვეულ ფორმას შეესატყვისება. ნაწილი კონკრეტულ სამუშაოზე, ან სხვადასხვა შემთხვევების დროს, დახმარებას გულისხმობს.

ბული იყო მასპინძლის შესაძლებლობებზე. გადმოცემის თანახმად, ნადში ზოგჯერ იმდენი მუშა იყო, რომ თითო თოხის მეტი არ შეხვდებოდათ. ასევე, ცნობილია, მოსავლის აღებისა და დაბინავების, ანუ კალოობის (გურია, იმერეთი) დროს, ინვედნენ 10-15 კაცს. შრომას თან ახლდა, მომუშავეთა გამამხნეველები და წამახალისებელი ნადური ლექსები და სიმღერები, სატრფიალო ლირიკა, აგრარულ-სამეურნეო სიმღერები: **ხელხვავი, ნადური, სანესჩვეულებო, საგმირო, საყოფაცხოვრებო და სხვ.** სიმღერების სხვადასხვა ვარიანტებია ცნობილი.

ნადის დროს ირჩევდნენ უფროსს – **ნადის თავის, მესვეურის, მესვრიელის, თაბაგარის, მესრიელის, მეფსოულის (იმერული, გურული, მეგრული)**. იგი თავისი შრომით სხვებისთვის მაგალითის მიმცემი იყო. მუშაობის ტემპს აწესრიგებდა, მიმართულებას აძლევდა მკვლევს და მთოხნელებს. მიმდინარეობდა შეჯიბრი, მაგალითად, ყანის მარგვლის დროს, ყანის თავში იდგა ღვინით სავსე დოქი და მცირე შესატანებელი. მენადე, რომელიც პირველი აიტანდა სვრელს, ჰქონდა უფლება, დოქიდან ღვინო ჩამოესხა და ეთამადა მონადეთათვის. მკის დროს შეჯიბრი სხვა სახეს იღებდა, ნამგლით მკვლელები სწრაფად მიჰყვებოდნენ თავიანთ ღვარეულებს და მკიდნენ დაგრეხილ ულოებს. გამარჯვებულად ითვლებოდა ის, ვინც მეორეს გაასწრებდა და მის ღვარეულს გადაუჭრიდა. დამარცხებული სხვა მხარეს გადადიოდა, რადგან ნამგლით მონინავეს დაასახიჩრებდა. ასე იყო ბალახის თიბვის დროს. თქმულების თანახმად, იმერეთში პურისმკაში განთქმული მკვლელები იყვნენ თაბაგარები, მათ მენინავეობა გვარად მიუღიათ. ნადში მასპინძელი

თანასოფლელს, მესვეურსა და მონინავე მუშას სათანადოდ უმასპინძლდებოდა. კარგი ნადი პატარა დღესასწაული იყო, ხშირად ნადში საჭიროზე მეტი ადამიანი მონანილებოდა, რადგან თავყრილობიდან ვინმეს გამოტოვება შეიძლება სანყენი იყო. ნადში მნიშვნელოვანია, არა მარტო ძლიერი და გამოცდილი მშრომელი, რომელსაც სხვების ორგანიზება შესწევდა, მიმდინარე პროცესსაც კარგად თაბაგრობდა, არამედ ვისაც უკეთესი ხარ-ურემი ჰყავდა და შეეძლო მეტი ტვირთის წაღება. მაგალითად, როდესაც ხის სახლი ერთი ადგილიდან მეორეზე გადაჰქონდათ, სახლის საძირკველი ერთ ურემზე ეწყო, ეს ურემი იყო მენინავე, სხვები მის კვალზე მიდიოდნენ.

ალმოსავლეთ საქართველოში ნადის მსგავსი სამუშაო ცნობილია სხვადასხვა დასახელებებით, – **ნაცვალგარდა, სანაცვლო მუშაობა, რიგ-რაგა, ხელნაცვლობა, დანაცვლებით მუშაობა, ნაცვალგარდობა, მუშაი და სხვ.** შრომითი გაერთიანების დროს, ნაცვალგარდა ფართოდ გავრცელებული ტერმინია.

ნაცვალგარდში თანაბარი ფენის, ღარიბი გლეხობა იყო გაერთიანებული. მათ არ ჰქონდათ ნათესაური კავშირი. გლეხები თითოეულ წვერთან მუშაობდნენ დღეების თანაბარი რაოდენობით. რიგს თავიანთი სურვილით აწესებდნენ. მშრომელების დაპურება იმ ოჯახის ვალდებულება იყო, ვისაც ეხმარებოდნენ. ნაცვალგარდში 10-12 კაცი ერთიანდებოდა. კვების, დასვენებისა და შრომის რეჟიმი მკაცრად იყო განსაზღვრული, ნაცვალგარდში შრომობდნენ კაცები და ქალები, დამოკიდებული იყო ადგილზე და სამუშაოს სახეობაზე.

შრომით კოოპერაციაზე გარკვეულ გავლენას ახდენს

ქონებრივი მდგომარეობა, ინვენტარით არათანაბარი მონაწილეობა, შეძლებულებს საშუალებას აძლევდათ, ესარგებლათ ღარიბი გლეხების შრომით. მსგავსი შემთხვევები ასახავს გვიანდელ ვითარებას, რაც სოფლად კაპიტალისტური ურთიერთობის განვითარების შედეგია.

დღეს, ნადი, როგორც მუშათა შრომითი გაერთიანების ტრადიცია, უსასყიდლო ურთიერთდახმარება, იშვიათია ფორმაა, თანამედროვე ტექნოლოგიების წინსვლამ, ტრაქტორებისა და მანქანა-დანადგარების სისტემატიურმა გამოყენებამ, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების მოყვანისა და დამუშავების პროცესში, შეასუსტა უსასყიდლო ურთიერთდახმარების ტრადიცია. მთავარი ფაქტორი გახდა, ხალხის სოციალური დიფერენციაცია.

მნიშვნელოვანია, საერთო შენატანის პრინციპი, ადამიანები ერიდებიან მსგავსი შრომითი კაპიტალის დაბანდებას, გარემო არასტაბილურია, **ინვესტორს** შესაძლოა, აღარ დასჭირდეს ნადის უკან მონვევა, ვერ შეძლოს მინის დამუშავება, ან გამოიყენოს ტექნიკური საშუალებები.

ასევე, მთავარია, ნადის პოტენციური მონაწილეობის შრომითი სტატუსი – ადამიანები, რომლებიც დასაქმებულნი არიან, ნადის მონაწილეებად არ განიხილებიან, ხოლო თვითდასაქმებულებისთვის, დრო ფულია და არა სანაცვლო შრომა – კონკრეტული დრო განფასებულია კონკრეტულ ციფრებში.

ნიკოლოზ კინმარიშვილი

გამოყენებული ლიტერატურა: ნიკოლოზ კინმარიშვილი – მატერიალური დოვლათის განაწილების თავისებურებები ადგილობრივების სოციალური დიფერენციაციის პირობებში. სამაგისტრო ნაშრომი. სტუ. თბილისი: 2017წ. თეა ქამუშაძე – ურთიერთდახმარებისა და სოლიდარობის ფორმები, საქართველოს ეთნოგრაფია/ეთნოლოგია/ ივ. ჯავახიშვილის ისტორიისა და ეთნოლოგიური ინსტიტუტი, თბილისი, 2010წ. ჯ. რუხაძე – ხალხური აგრიკულტურა დასავლეთ საქართველოში, თბილისი: მეცნიერება, 1976წ.

ფსიქოლოგიური ჯანრის ლიბერაზურა გაემოხველოება

სიყვარულის
ჯალათი

და სხვა ფსიქოთერაპიული
ნოველები

ირვინ იალომი

ფრიც რიბანი
სიყვარულის უნარი

მსურველებმა მოგვმართეთ: **ს. დადიანის №7 (სავაჭრო ცენტრი ქარვასლა)**
 მოზ: 571 13 12 11

...დედაშვილობა, ბავის ან ბთხოვ...

ჯუმბერ ჯიშკარიანი

თომას საფლავზე არავითარი ძეგლი არ აღუმართავთ. მან ადამიანთა ხსოვნაში უკვდავყო თავისი სახელი.

ბიჩერ სტოუ

ძო თომამ, თორემ მწუხარება გაუორკეცდება სანყალს, უთხარით მხოლოდ, რომ მე ჩემი დღით მოვკვდი. უთხარით აგრეთვე, რომ მე აქ არავითარი ტანჯვა არ მინახავს, და ყოველთვის მახსოვდა ჩემი ცოლ-შვილი. თუმცა გული მეტანჯებოდა, რომ მათგან შორს ვიყავი, მაგრამ ასეთი იყო ჩემი ბედი და მეც ვითმენდი მათ დაშორებას. ვლოცავ ჩემს შვილებს და ვუსურვებ, რომ ცხოვრებაში მუდამ სიმართლის გზით იარონ. გადაეცით აგრეთვე ყველა ნაცნობს ჩემი უკანასკნელი სალამი...

ეტყობა, მართლა დავბერდი, გულჩვილობა შემომეპარა. შემეშინდა, არ მიღალატოს ძალებმა და აქ, უცხო მიწაზე, ახლობლებისაგან შორს მყოფმა არ განვუტევეო სული... რა იცი, **სიკვდილი ხომ ერთი ამოსუნთქვაა...**

ზოგჯერ საღამოობით, ოკეანის პირას გასული, მთვარეს თვალს შევავლებ და დავფიქრდები, – სამშობლოდან რა შორს ვარ გადმოხვენილი, – გამაჟრჟოლებს...

იმ დღეს ჩემს მეგობარს, გეოლოგსა და ჟურნალისტს ვანიკო ჯაფარიძეს დავურეკე თბილისში; ვუამბე ჩემი მოგზაურობის ამბები, თუ რა ვნახე კაროლინასა და ჯორჯიაში, ალაბამასა და ტენესისში, ილინოისსა და მიუსურიში.

– ამ დღეებში ოჰაიოს შტატში ვაპირებ-მეთქი ნასვლას.

ამ დღეებში კვლავ სამხრეთ კაროლინაში მივემგზავრები; კუნძული-კურორტი ჰილტონ-ჰედი უნდა მოვინახულო. იქიდან ერთი საათის სავალზეა ქალაქი ბლაფტონი. მხოლოდ იქაა შემორჩენილი სამოქალაქო ომამდე აშენებული სახლები, ჩრდილოეთიდან მოსულმა ოკუპანტებმა ომის დროს ყველაფერი გადანვეს. რაღაც სასწაულით, რამდენიმე სახლი გადარჩენილა, რომლებიც 1840 წელს ჯონ ჯეიმს კლოუნს აუგია. ერთ-ერთ სახლში მუზეუმი გახსნილი.

სტოუნი საშუალო შეძლების პლანტატორი ყოფილა, მას ქვის შენობების საშუალება არ ჰქონია, ამიტომ ხის ქოხები აუგია, რომლებშიც ბრინჯის ყანებში მომუშავე აფრიკელი მონები ცხოვრობდნენ.

ქოხების ნახვა დამეხმარება უფრო ცხადად წარმოვიდგინო ბიჩერ სტოუს **ბიძია თომას ქოხის** გმირები, მათი ცხოვრება...

გუშინდელი დღესავით მახსოვს, – სკოლის ბიბლიოთეკიდან, გაცრეცილი, ხშირი ხმარებისაგან ერთიანად დაძენძილი წიგნი გავიტანე, რომელმაც ყმანვილს ცრემლები მადინა...

ვერც კი ვიხსენებ მეორე წიგნს, ასე სამუდამოდ რომ აღმბეჭდოდა მეხსიერებაში (მხედველობაში მაქვს უცხოელი ავტორის წიგნი).

მსურდა, ზოგი რამ აღმედგინა ყმანვილობისდროინდელი შთაბეჭდილებებიდან; ისე მენახა მისისიპი და ახალი ორლეანი, თომას ლანდი მხლებოდა თან...

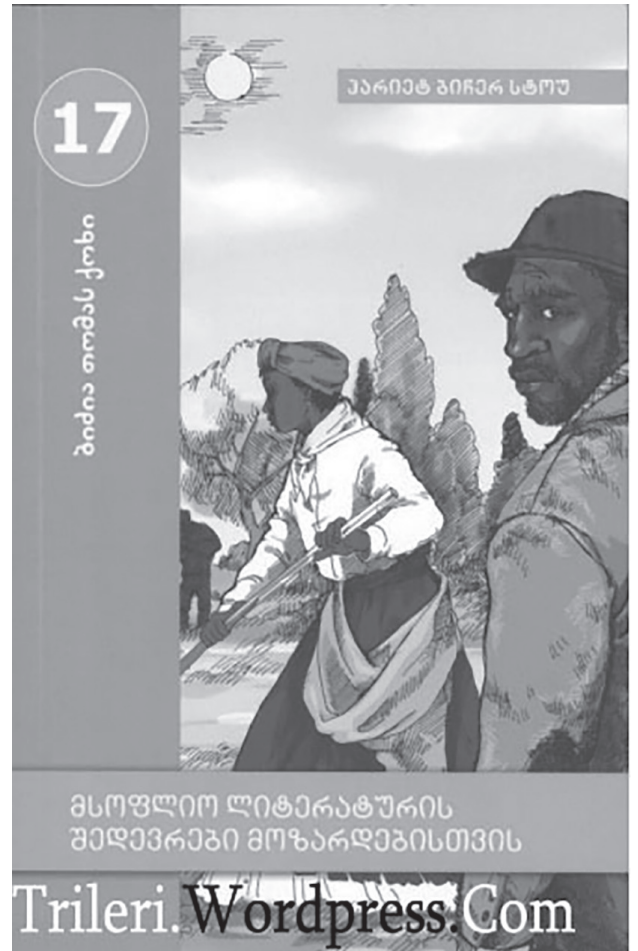
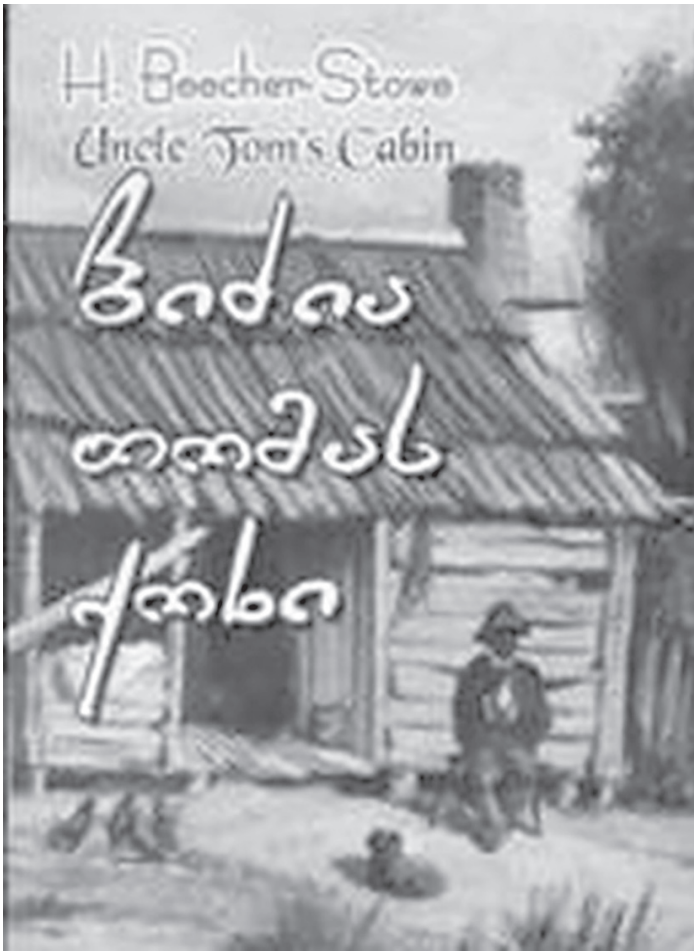
მეუღლემ წიგნი გამომიგზავნა.

...მშობლების, და-ძმების, ახლო ნათესავების, მეგობრების სიკვდილის მომსწრეს, როგორ მეგონა, კიდეც თუ შემომრჩებოდა ცრემლი...

...ხლოას ნუ ეტყვი, რა დღეში მნახეთ აქ, – განაგრ-

ჰარიეტ ბიჩერ სტოუ

– ხანდახან პასპორტში ჩაიხედე, პასპორტში, – მითხრა სიცილით.

ელდა მეცა! უკან მოვიხედე. მართლაც, რა დრო გასულა! მისმა სიტყვებმა ცივი შხაპივით იმოქმედა, თითქოს ფრთები შემიკვეცა... არადა, რას ვერჩი, სიმართლე მითხრა კაცმა! უბრალოდ, თავს არ ვუტყდები; რაკი ჯანი მომდევს, კიდევ ბევრის ნახვა მაქვს განზრახული, თორემ რა დროს ჩემი ხეტიალია...

...საბრალო თომა! მისი ნატანჯი, ნაგვემი სხეული ცოლ-შვილისაგან შორს-შორს მიაბარეს მინას...

მისთვის ერთადერთი ნუგეში ისლა იყო, მისმა გაზრდილმა, კეთილშობილმა ჯორჯმა ცოცხალს მიუსწრო, მანვე დაუხუჭა თვალები...

...ჩემო ძვირფასო აღმზრდელი, ჩემო სიყრმის მეგობარო, მეტი არაფრის გაკეთება არ შემიძლია შენთვის. ნება მომეცი, ამით გემსახურო და ტანი ჩემი მოსასხამით შეგიმოსო.

მე? მე რომ აქ შემომალამდეს, ამ უკიდევანო, უცხო მხარეში, სრულიად უცნობ ადამიანებს შორის, ვინლა დამიხუჭავს თვალებს? მაშინ, მკვდარიც კი ველარ ველირსები სამშობლოს მინას... თანაც, რა საზიზღარია საგოზავივით ნებოვანი აქაური ნითელმინა...

...ზოგი ვაი-ქართველისგან შერისხული აკაკის სულს ვეთაყვანე – დედაშვილობამ, ბევრს არ გთხოვ, შენს მინას მიმაბარეო...

ღმერთო დიდებულო! მხოლოდ ერთს გვედრები, – გამაძლებინე, ვიდრე ჩემი ბედკრული სამშობლოს მინაზე დავდგამ ფეხს...

მერე მოხდეს, რაც მოსახდენია...

P.S. ოჰაიოში მაინც წავედი. მთელი შტატი შემოვი-

რე, ცინცინატიდან კლივლენდამდე: სანდასკში, ერიას ტბის პირას, თანამემამულეებსაც შევხვდი, კუკური ლეკიშვილსა და როინ მეფარიძეს; ოჰაიოს ფანტასტიკურ მღვიმეშიც ვიყავი, შტატის დედაქალაქის კოლუმბუსის მახლობლად. ახლა პატარა, პროვინციულ ქალაქში ვარ, ლებანონში, რომლის ღირსშესანიშნაობათა შორის უმთავრესია 1803 წელს აგებული სასტუმრო **ოქროს ვერძი (Golden Lamb)**. ამ სასტუმროში სხვადასხვა დროს ამერიკის ათი პრეზიდენტი ნამყოფი; ასევე გამოჩენილი ადამიანები – **დიკენსი, მარკ ტვენი, ბიჩერ სტოუ...**

აქ, თვალის ჩინივით უფრთხილდებიან წარსულის სსოვნას. იმ ოთახებში, რომლებშიც ცნობილი ადამიანები ცხოვრობდნენ, ხელუხლებლად შენარჩუნებული იმდროინდელი ინტერიერი, ავეჯი, ზოგიერთი ნივთი. ირგვლივ ყველაფერი სიძველით სუნთქავს. სასტუმრო მუდამ გადაჭედულია. უფრო ხანდაზმულნი ეტანებიან აქაურობას. ალბათ, გასახსენებლად გარდასულ დღეთა...

სასტუმროს დირექციის თავაზიანი ნებართვით, ოთახში, რომელშიც ოდესღაც ბიჩერ სტოუ ცხოვრობდა, ყვავილების თაიგული მივიტანე...

ჯუმბერ ჯიშკარიანი
ლებანონი, ოჰაიოს შტატი, აშშ

XIX საუკუნის 30-იან წლებში ამერიკის პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანებმა დაიწყეს ბრძოლა მონობის წინააღმდეგ. მათ აპოლოციონისტებს უწოდებენ. ამერიკაში მონობის წინააღმდეგ ბრძოლას სტიმული მისცა ამერიკელი მწერალი ქალის ჰარიეტ ბიჩერ სტოუს რომანმა ბიძია თომას კაბინი.

არიანი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ბიჭი, რომელსაც არიანს ეძახდნენ. იცოდნენ, რომ მისი მშობლები ქართლიდან იყვნენ მოსულნი. თუმცა, სახელი მათი არავინ უწყოდა. ცხოვრობდა არიანი მცხეთის განაპირას, არაგვისა და მტკვრის შესართავთან მდგარ ერთ პატარა ქოხში, ქარისგან აკვანივით ნარნევში და ნანანავეებში. იზრდებოდა არიანი ბედის ანაბარა. ვიდრე მცირეწლოვანი იყო, ზამთარ-ზაფხულ კენკრით, მოცვითა და მაყვლით იკვებებოდა. ყმანვილობა ტყე-ღრეში ხეტიალს მოანდომა. ხოლო სიჭაბუკეში რომ შევიდა, ნადირობაში გაინაფა ხელი, და ისეთი ხელოვანი მონადირე შეიქმნა, რომ თვით ფარნავაზსაც კი არ უდებდა ტოლს, რომელიც სწორედ იმხანად ეკურთხა მეფედ ქართლისა, მას მერე, რაც ეგრისის მთავრის ქუჯის შეწვევით დაამარცხა ალექსანდრე მაკედონელისგან მცხეთის განმგებლად წარმოგზავნილი, სახელგანთქმული მხედართმთავარი აზონი. ბრძოლის ჟამს, არც არიანი მდგარა გვერდზე. გმირულად იბრძოდა, თავდადებით. მას მერე, რაც განთავისუფლდა ქვეყანა და ერთხანს მშ-

ვიდობამ დაისადგურა, იფიქრა, ქვეყნის საქმეს ახლა უჩემოდაც მოევლება, ჯობს ჩემს საქმეს მივხედო: აბა, მაშინ რა კაცი ვიქნები, თუ ჩემი მშობლების ვინაობა და ასავალ-დასავალი ვერ გავიგეო. ესა თქვა და მეორე დღესვე, აიკრა გუდა-ნაბადი და გაუდგა გზას. ცხრანელი დაეხეტებოდა აღმა-დაღმა, გერგენის ზღვიდან, ვიდრე პონტოს ზღვამდე და კავკასიონის ქედიდან, ვიდრე ქართლის ქედამდე. სულ ფეხით შემოიარა ქვეყანა, ვის აღარ ჰკითხა თავის მშობლებზე, გამვლელ-გამომვლელს ეკითხებდა მათ ამბავს. მაგრამ ყველა ერთსა და იმავეს პასუხობდა, – ღმერთმა იცის, სად იქნებიანო. ბოლოს, ერთ ბრძენთან მივიდა და მანაც იგივე რომ უთხრა, ღმერთმა იცის მათი ასავალ-დასავალიო, მაშინ სთხოვა, ის მაინც მითხარი, ღმერთთან როგორ მივიდეო. ბრძენმა უთხრა, – ადრე თუ გვიან ყველა მივალთ ღმერთთან, რათა განგვიკითხოს განვლილი ცხოვრების მიხედვით და განგვამწესოს ან სამოთხეში, ან ჯოჯოხეთში, მაგრამ ეს მაშინ მოხდება, როდესაც ამ ქვეყანას მოვივლით, და მელეთს ანუ საიქიოს გავემგზავრებით,

საიდანაც უკან აღარავინ ბრუნდებაო.

– უკან დაბრუნება არ მადარდებს, მთავარია, ჩემი მშობლების ამბავი შევიტყო.

– კარგი, რადგან არ იშლი რა გაენყოფა, გეტყვი: დალიე ძილის წამალი, რომელსაც მე მოგცემ და გაუყვი სიზმრის ბილიკს, ბილიკი მდინარესთან მიგიყვანს, იქ ბორანი დაგხვდება, ეტყვი მებორნეს და გადაგიყვანს გაღმა ნაპირზე, იქ ჰკითხავ პირველსავე შემხვედრს და ის გასწავლის გზასო.

არიანმა მადლობა გადაუხადა, გამოართვა ძილის წამალი და წამოვიდა. ჯერ მზის წილ ილოცა, მერე მთვარის წილ. სუყველა მნათობის ლოცვა რომ აღასრულა, დაღია ძილის წამალი და უეცრად, უღრან ტყეში ამოყო თავი. გაუყვა ბილიკს, გადაიარა მინდორი, მიადგა მდინარეს.

გადაიყვანა მებორნე გაღმა ნაპირზე და დატოვა. გაუკვირდა არიანს,

ვერ მიხვდა წელიწადის რა დრო იყო. თოვლზე იები და ზამბახები ამოსულიყვნენ, გვირილა მრავლად იყო, ხეხილს მნიფე

ნაყოფი ესხა, თანაც ფოთლები სცვიოდა და ნაფოთლარზე კვირტები ისევ იყრებოდა.

თუმცა მზე არ ჩანდა, მზიანი დღე გახლდათ; კიდეც წვიმდა, მართალია, ქარი არ იყო, მაგრამ ფოთლები ქარისგან შრიალებდნენ. გაუყვა გზას არიანი. ბევრი იარა თუ ცოტა, ერთ გამოქვაბულს მიადგა, გამოქვაბულის წინ მოხუცი ქვის მთლელი იჯდა, მიესალმა არიანს და ჰკითხა, – ვინ ხარ ჭაბუკო, ან საით გაგინევიათ?

– მე არიანი მქვია, ღმერთთან სათხოვნელად მივდივარ, რომ ჩემი მშობლების ვინაობა და ადგილსამყოფელი გამაგებინოს. შენ თავად ვინ ხარ მოხუცი, თან რომ მეცნობი, თან ვერა? ეგებ, მიმასწავლო გზა ღმერთის სამყოფლისაკენ.

– მე ვარ უფლოსი ძე მცხეთოსისა, ქართლოსის ძისა, რომელიც იყო ძე თარგამოსისა, თარში ძისა, ხოლო თარში იყო ძე იაფეტისა, ნოეს ძისა. მე ვარ ძმა ოძრახოსისა და ჯავაროსისა, ვარ აღმაშენებელი უფლისციხისა, ქალაქისა მშვენიერისა, მაგრამ ღმერთის სამყოფელი არ ვიცი, სად არის და ვერც გზას მიგასწავლი. მამაჩემთან კი გაგზავნი, ვგონებ, იმან იცისო, – უთხრა უფლოსმა და გაგზავნა მცხეთოსთან, რომელიც ყოფილა თურმე დიდებულის ქალაქის მცხეთის დამაარსებელი.

მივიდა არიანი მცხეთოსთან და სთხოვა, ღმერთის სამყოფლისკენ მიმავალი გზა მასწავლეო. მე არ ვიციო, – უთხრა მცხეთოსმა, არც იმას ვგონებ, რომ ჩემმა ძმებმა გარდამოსმა, კახოსმა, კუხოსმა ან გაჩიოსმა იცოდნენ, ეგ თუ ეცოდინება, მამაჩვენს ქართლოსსო. ნავიდა არიანი ქართლოსთან და ახლა მას ჰკითხა, ღმერთის სამყოფელისკენ სავალ გზას ხომ ვერ მასწავლიო. ქართლოსმა უთხრა, ეგ არც მე ვიცი და არც ჩემს ძმებს ჰაოსს, ბარდოსს, მოვაკანს, ლეკოს, ჰეროსს, კაკვაოსს და ეგროსს ეცოდინებათ, უმჯობესია, მამაჩვენს

თარგამოსს ჰკითხოო. გაეშურა არიანი თარგამოსთან, თარგამოსმა მამამისთან, თარშისთან გაგზავნა. თარში იაფეტთან, რომელიც იყო ძე ნოესი, ძმა რემისა და ქამისა. მაგრამ იაფეტისგანაც რომ ვერაფერი შეიტყო, ბოლოს თვით ნოესთან მივიდა, ღმერთის რჩეულთან, რომელიც ღმერთმა არ განირა ნარღვნის ჟამს და არ აღგავა პირისაგან მინისა. ნოემ უთხრა, – შენი მშობლებისა არაფერი ვიცი, მაგრამ ის კი შემიძლია, ღმერთთან მიგიყვანოო. გაუძღვა არიანს და მიიყვანა ღმერთის სასახლესთან. სასახლეს ელვის გალავანი ერტყა, რათა შიგნით ვერავინ შესულიყო. თუ ვინმე გაბედავდა და მიუახლოვდებოდა, უმაღ ნაცარტუტად იქცეოდა, ადგილზევე დაიფრფლებოდა. უეცრად, გაიღო ცეცხლოვანი კარიბჭე სასახლისა და სადღაც სიღრმიდან გამოვიდა იდუმალი ხმა, სიტყვა უფლისა – შვილო ჩემო, საყვარელო არიან, მექებდი და აჰა, მიპოვე კიდეც. მე ვარ მამაშენი – მამა ზეციერი, უხილავი, თუმცა მარად შენთან მყოფი, ხოლო დედა შენი არის ბუნება. შენი მშობელი – მინა კურთხეული, ვიდრე ცოცხალი ხარ, იგი გასაზრდოებს, ხოლო როცა მოკვდები, სხეულს შენსას მიიბარებს, სული კი ჩემს სასუფეველში დაისადგურებს, სამარადისოლო.

– მამავ ზეციერო, თუკი ბუნებაა დედაჩემი, რად არაფერი მითხრა თავად?

– როგორ არ გითხრა, იგი ხომ მუდამ გარიგებს ჭკუას, როგორ მოიქცე, როდის რა საქმე აკეთო, როდის დათესო ან როდის მოიმკა, მაგრამ შენ არ გესმის, რადგან ყველა შვილივით, შენც გაუგონარი ხარ. ახლა დაბრუნდი დედასთან, პატიება სთხოვე, მიეფერე, მიესიყვარულე და იგი მრავალ საიდუმლოს აგისწინს. დაემშვიდობა არიანი მამას და დაბრუნდა ქვეყანაზე. პატიება სთხოვა დედას, მიეფერა, მიესიყვარულა და უამბო საიქიოს ამბავი... როგორ შეხვდა ჯერ უფლოსს, მცხეთოსს, ქართლოსს, თარგამოსს, თარშის, იაფეტს და ბოლოს ნოეს – მამას იაფეტისას, რომელმაც ღმერთთან, მამა ზეციერთან მიიყვანა. დედამ უთხრა, ყველანი ჩემი შვილები და შენი ნათესავები არიან. შენ მათ სახელებს მარად უნდა მოიგონებდე და პატივს სცემდეო.

გაიგო არიანმა დედის სიტყვა და გაიგონა, და მას მერე იქნა გამგონი მშობლისა. ესმოდა მდინარეთა და ნაკადულთა ჩუხჩუხი, ქვათა ღლაღი, მცენარეთა და ცხოველთა ენა, და ისმინა სიჩუმისა, და შეიქმნა კაცი მეცნიერი და შემწე ფარნავაზისა, ქართული ანბანის შექმნაში, რისთვისაც მადლობდნენ ჩვენი წინაპრები მას და ღმერთს.

ან, ჩვენც რა გვეთქმის მადლობის მეტი.

*მამუკა სალუქვაძე
მხატვარი ზაურ დეისაძე*

ანექდოტები

ნოდარ ღუმბაძეს უთქვამს, – იქ სადაც ორი გურულია, სამი განსხვავებული აზრიაო.

– გურული ხარ? – ჰკითხეს გურულს
– კი, მაგრამ ვმკურნალობ!

გურიაში გასვენებაში იმდენი ხალხი მივიდა, მეორე მიცვალებული დაამატეს.

გურული ბანკზე:
– აი მიწა კი არ უნდა ჩადო ბანკში, მაი ბანკი უნდა ჩადო მიწაში!

გურული ქალი ქმარს:
– ისეთს ამოგარტყამ, იქნება ორმოცმა ჰაერში მოგისწროს!

გურული ქუჩაში დგას უსაქმურად, ხედავს პოლიციელს თხა მოყავს, დაინტერესებული გურული მიმართავს: სად მიგყავს მაგი ძაღლი? პოლიციელი გამწყრალი ხმით მიმართავს: აგი ძაღლი კი არა, თხაია!
– მერე მე თხას ვეკითხები, შენ კი არა.

კახელი ქათამი გურულ ქათამს:
– შენ რა ქათამი ხარ, შენი მოცუტქნული კვერცხი სამი კაპიკი ღირს, ჩემი – ხუთი!
– რა გითხრა, ნენა იცი? ახლა რაცხა 2 კაპიკის გულიზა ტრ....ზე ვერ გევიხევი მე!...

გურული ორმოში ჩავარდება, ცოტა ხანში ვილაც გამოვიღის.
გამვლელი: – დამელოდე, თოკს მოვიტან და ამოგიყვან!
გურული: – ახლა ამას უცადე კიდო!

– გურული: მიდი, შვილო, ბებოსთან, რაცხა გასახარელი უთხარი, ფინთათაა მაგის საქმე.

– ბებო, პანაშვიდზე „4 გიამ“ რომ გიმღეროს, გეგებხარდება?

გურული ბავშვი წევს აკვანში.
უცებ გამოიღებს სანოვარას პირიდან და გაბრაზებული იყვირებს:
– გადამდგით ვინცხამ, მომადგამზე!

– სვანი გადაეკიდა გურულს, ყანნი დალიეო.
– არა შენიჭირიმე ინფაქტი მაქვს ახალი გადატანილი და ვერ დავლევ!
– ოჰ შენ გადატანილი გაქვს და მე კიდე გადასატანი მაქვს..აბა დროზე დალიე ეხა!!

რესტორანში გურულ ოფიცინტს ეკითხებიან:
– ქათამს როგორ ამზადებთ?
– რაფერ, ძამა და, დაკვლის წინ მივალთ რამდენიმე ახლობელი, ჩამოფუჯდებით, ანეკდოტებს მოვუყვებით, ხასიათზე მევიყვანთ და მერე შევაპარებთ ნელ-ნელა, რომ შეემზადოს დასაკლავად.

გურული ზის ციხეში. მეორე გურული ეკითხება:
– რეიზა ზიხარ?
– არ მიშობენ და...

გურულს ჭაში ჩაუვარდა სიდერი და მოკვდა. მიუსამძიმრა ახლობელმა გურულს, ეს რა დაგმართნია, ძამაო.
გურულმა უპასუხა: – მაი აფერი, ძამა, მაგ ჭიდან მაინც არ ვსვამდი წყალს!

რა განსხვავებაა გურულ აბდალსა და კახელ სულელს შორის?
– კახელი ქვებს ისვრის, გურული კი პაპკით დეიარება.

გურულ ქალს ჰკითხეს, – რა უნდა ქნა თუ შენს მიმართ კაცი გაცივდაო?
– უნდა დამარხო! – უპასუხა მან.

გურიაში ჭორიკანა ქალი გარდაიცვალა. მეზობლები დასტირიან:
– ადე, ცა, ზეზე, რაფერ გვტიებ ინფორმაციულ ვაკუუმშიიი!

– მსოფლიო კარგავს გენოსებს...
აინშტაინი მოკვდა,
ბეთჰოვენი დაყრუვდა,
რაცხა მეც ვერ ვარ კარქათ!..

ლამაზი ქალი ჭკუას გაკარგვინებს, გურული ქალი გახვედრებს, რომ ჭკუა საერთოდ არ გაქვს...

გურიაში მშობლებმა შვილებს მიქაელი და გაბრიელი დაარქვეს.
მეზობელმა შეუთვალა, – ეს ორი ჩემს ჭიშკართან ერთად მოსული არ ვნახოო!..

გურული სახლში რეკავს:
– რაფერ ხართ?
– კარგად...
– ბოდიში, მგონი სხვაგან მოვხვდი!

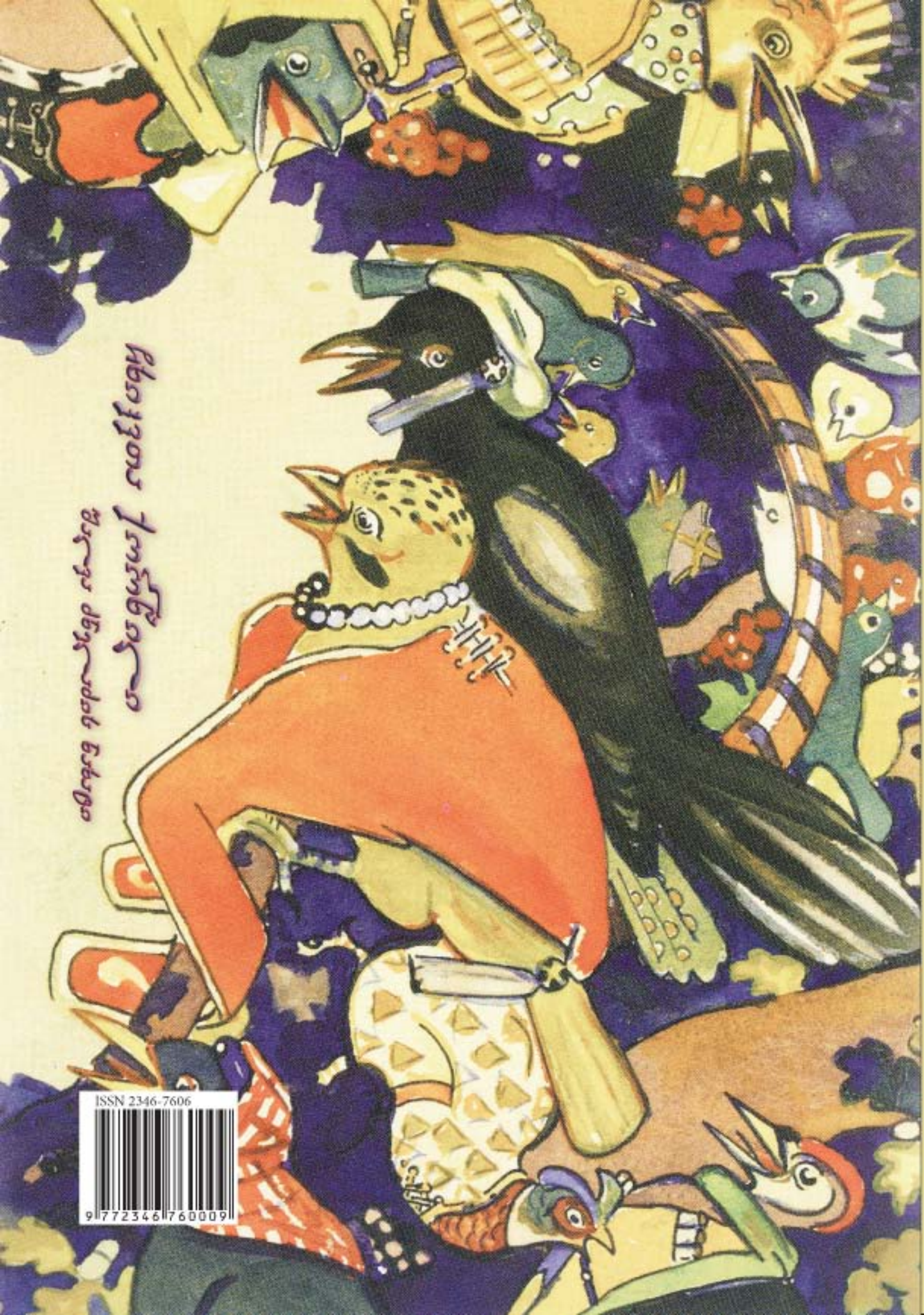
გურულს სტუმარი ესტუმრა, კარგად გაუმასპინძლდა.
სტუმარი გამოთვრა და სახლში წასვლას ვერ ხვდებოდა. ბოლოს დაინყო სიმღერა:
– ვაი ველარ ხედავ მზეს...
– ვერც ჭიშკარს? – უყვირა გაბრაზებულმა გურულმა.

– ილიკო აქ ცხოვრობს?
– არა.
– კაცო, შენ ილიკო არ ხარ?
– მე კი ვარ ილიკო, მარა აგია ცხოვრება?..

გურიიდან მეზობელი მწერს:
– ძილის წამალი იმფერი ძვირია, რომ ვიყიდო, მაგის დარდით არ დამეძინებაო!..

Բնայտոս ԴամեՆԵՐՈ

Ժպտոյ ԺԵՂԱՐՍԻՆԵՆ ԵՆԻՍՏՐՈ

ISSN 2346-7606

9 772346 760009